

Turističko resursna osnova kao preduvjet razvoja aktivnog turizma na području Moslavačke gore

Bocij, Nikolina

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Virovitica University of Applied Sciences / Veleučilište u Virovitici**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:165:887596>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-11**

Repository / Repozitorij:

[Virovitica University of Applied Sciences Repository - Virovitica University of Applied Sciences Academic Repository](#)

VELEUČILIŠTE U VIROVITICI
Specijalistički diplomski stručni studij Menadžment

TURISTIČKO RESURSNA OSNOVA KAO PREDUVJET RAZVOJA
AKTIVNOG TURIZMA NA PODRUČJU MOSLAVAČKE GORE

Predmet: Turizam temeljen na prirodi

Mentor:

Božidar Jaković, mag.oec., v.pred.

Studentica:

Nikolina Bocij, bacc.oec.

VIROVITICA, 2022./2023.

TURISTIČKO RESURSNA OSNOVA KAO PREDUVJET RAZVOJA AKTIVNOG TURIZMA NA PODRUČJU MOSLAVAČKE GORE

TOURIST RESOURCE BASE AS A PREREQUISITE FOR THE DEVELOPMENT OF ACTIVE TOURISM IN THE AREA OF MOSLAVAČKA GORA

SAŽETAK - *Svrha rada je naglasiti potrebu za razvojem turizma na području Moslavine kao jedinstvene destinacije s naglaskom na mogućnosti razvoja aktivnog turizma u Regionalnom parku Moslavačka gora koji će doprinijeti povećanju potražnje i stvoriti imidž Moslavine kao destinacije koja se temelji na prirodnoj baštini. Osnovni cilj ovog diplomskog rada je istražiti i utvrditi perspektivne turističke resurse Regionalnog parka Moslavačka gora i njihovu iskorištenost za razvoj aktivnog turizma iz perspektive turističkih zajednica. Nakon utvrđivanja postojećih resursa i trenutne ponude usluga i aktivnosti koje se mogu očekivati u sklopu aktivnog odmora na Moslavačkoj gori, u radu se ispituju mišljenja, stavovi i aktivnosti koje poduzimaju turističke zajednice i općine koje djeluju na području Regionalnog parka Moslavačka gora. Ispitivanje stavova i aktivnosti turističkih zajednica obuhvaća one turističke zajednice i općine koje se teritorijalno nalaze unutar granica Regionalnog parka Moslavačka gora. Utvrđivanjem i kombinacijom rezultata teorijskog i empirijskog istraživanja, autorica diplomskog rada otkriva problematiku u području razvoja turizma koji se odnosi isključivo na Regionalni park Moslavačku goru. Nakon utvrđivanja problematike iznosi se prijedlog rješenja problema koji bi mogao dovesti do unaprjeđenja i poboljšanja postojeće ponude turističkih sadržaja na području Regionalnog parka Moslavačka gora. Poticanjem razvoja aktivnog turizma na cjelokupnom području Moslavačke gore koji bi se temeljio na turističko resursnoj osnovi postigli bi se višestruki pozitivni učinci za lokalnu zajednicu i stanovništvo.*

Ključne riječi: *Regionalni park Moslavačka gora, aktivni turizam, turističko resursna osnova*

SADRŽAJ

1.	UVOD	1
2.	POSEBNOSTI MOSLAVAČKE GORE	2
2.1	Geografski položaj Moslavačke gore.....	2
2.2	Regionalni park Moslavačka gora	3
2.2.1	Biljni i životinjski svijet	5
2.2.2	Geološki i povijesni lokaliteti	7
3.	TURISTIČKA ATRAKCIJSKA OSNOVA MOSLAVAČKE GORE	14
3.1	Temeljni turistički resursi	14
3.1.1	Geološke značajke prostora.....	14
3.1.2	Klimatska obilježja područja Moslavačke gore	15
3.1.3	Vode	17
3.1.4	Biljni svijet	18
3.1.5	Životinjski svijet.....	20
3.1.6	Prirodna baština.....	21
3.2	Ostali izravni turistički resursi	22
3.2.1	Turističko ugostiteljski objekti.....	23
3.2.2	Prateći turistički sadržaji	25
4.	AKTIVNOSTI KOJE SE NALAZE NA MOSLAVAČKOJ GORI.....	26
4.1	Planinarenje	27
4.2	Brdski biciklizam	30
4.3	Jahanje	32
5.	EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE.....	35
5.1	Metodologija empirijskog istraživanja	35
5.2	Rezultati empirijskog istraživanja	36
6.	UTVRĐIVANJE PROBLEMATIKE I PRIJEDLOG POBOLJŠANJA POSTOJEĆE PONUDE	39
7.	ZAKLJUČAK	41
8.	POPIS LITERATURE	42
9.	POPIS ILUSTRACIJA.....	45

Veleučilište u Virovitici

Specijalistički diplomski stručni studij Menadžmenta - Smjer Destinacijski menadžment

OBRAZAC 1b

ZADATAK DIPLOMSKOG RADA

Student/ica: NIKOLINA BOCIJ **JMBAG:** 0307014648

Imenovani mentor: Božidar Jaković, mag. oec., v. pred.

Imenovani komentor: -

Naslov rada:

Turističko resursna osnova kao preduvjet razvoja aktivnog turizma na području Moslavačke gore

Puni tekst zadatka diplomskog rada:

Diplomski rad razmatra turizam na području Regionalnog parka Moslavačka gora koji je predmetno područje studije slučaja. Studentica će u izradi diplomskog rada koristiti podatke iz dostupne literature, baze podataka te relevantnih web stranica, kao i primarne podatke. Temeljem prikupljenih podataka, studentica će u prvom dijelu diplomskog rada prikazati osnovna obilježja područja Moslavačke gore koja je zaštićena na razini Regionalnog parka. U drugom dijelu rada, studentica će obraditi i prikazati turističko atrakcijsku osnovu Regionalnog parka Moslavačka gora korištenjem metodologije Kušena (2002), većinom na temelju kvalitativnih primarnih podataka. U posljednjem poglavlju koje prethodi empirijskom istraživanju, studentica će detaljno obraditi i prikazati glavne zastupljene aktivnosti na području predmetnog Regionalnog parka. Nakon obrade i prikaza osnovnih preduvjeta za razvoj aktivnog turizma na predmetnom području, studentica će provesti empirijsko istraživanje kojim će se ispitati percepcija i djelovanje lokalnih turističkih zajednica na predmetnom području u cilju utvrđivanja njihovog doprinosa u korištenju i komercijalizaciji turističko resursne osnove Regionalnog parka Moslavačka gora u području aktivnog turizma.

Datum uručenja zadatka studentu/ici: 17.04.2023.

Rok za predaju gotovog rada: 22.05.2023.

Mentor:

Božidar Jaković, mag. oec., v. pred.

1. UVOD

U današnje vrijeme turizam se počeo sve više prihvaćati i razvijati i na kontinentalnom, odnosno ruralnom dijelu Hrvatske. Otkrivaju se potencijali i pozitivni učinci koje turizam može donijeti, mogu biti i ekonomski i neekonomski, a utječu na cijelu lokalnu zajednicu. Poznato je kako cijela Hrvatska posjeduje vrijednu i očuvanu prirodu te kulturno – povijesno naslijeđe koje privlači sve veći broj turista, kako domaćih tako i stranih. Tako svaka regija unutar Hrvatske posjeduje svoje znamenitosti po kojima se ističe te tvori jedinstvenu priču i motiv dolaska za svakoga turista. Područje koje okružuje Moslavačku goru naziva se regija Moslavina koja se brendira kao *Skrivena zemlja*.

Nepoznati i nedovoljno istraženi lokaliteti koje skriva Regionalni park Moslavačka gora, odličan su motiv za pokretanje raznovrsnih aktivnosti s ciljem razvoja turizma i povećanja broja turističkih dolazaka. Iako je vrlo skroman broj pisanih tragova i literature koja relevantno govori o povijesti, kulturi, geologiji i prirodnoj baštini Moslavačke gore, vrijednosti koje ona posjeduje se ne smiju zanemariti, nego je potrebno dodatno ih istražiti, održavati i ispravno ih koristiti u cilju razvoja turizma. Nastavno na nedovoljno istražene i iskorištene resurse Moslavačke gore, u ovom radu će se oni detaljnije prikazati.

Rad započinje isticanjem posebnosti Moslavačke gore zbog kojih je i dobila status regionalnog parka te se uz to pobliže opisuje njezin geografski položaj. Posebnosti Regionalnog parka Moslavačka gora očituju se kroz biljni i životinjski svijet te geološke i povijesne lokalitete koji posjeduju značajnu vrijednost. Nakon toga u radu slijedi prikaz turističke atrakcijske osnove Moslavačke gore koja se dijeli na temeljne turističke resurse i ostale izravne turističke resurse. Temeljni turistički resursi uključuju geološke značajke prostora, klimatska obilježja područja Moslavačke gore, vodu, biljni svijet, životinjski svijet i prirodnu baštinu. Ostali izravni turistički resursi uključuju turističko ugostiteljske objekte i prateće turističke sadržaje. U sljedećem poglavlju se opisuju aktivnosti koje se nalaze na Moslavačkoj gori što uključuje planinarenje, brdski biciklizam i jahanje. Kako bi se što bolje i kvalitetnije utvrdilo trenutno stanje turističkih aktivnosti na Moslavačkoj gori, provedeno je empirijsko istraživanje. Na temelju rezultata provedenog istraživanja utvrđena je problematika te je predstavljen prijedlog poboljšanja postojeće ponude turizma na području Regionalnog parka Moslavačka gora.

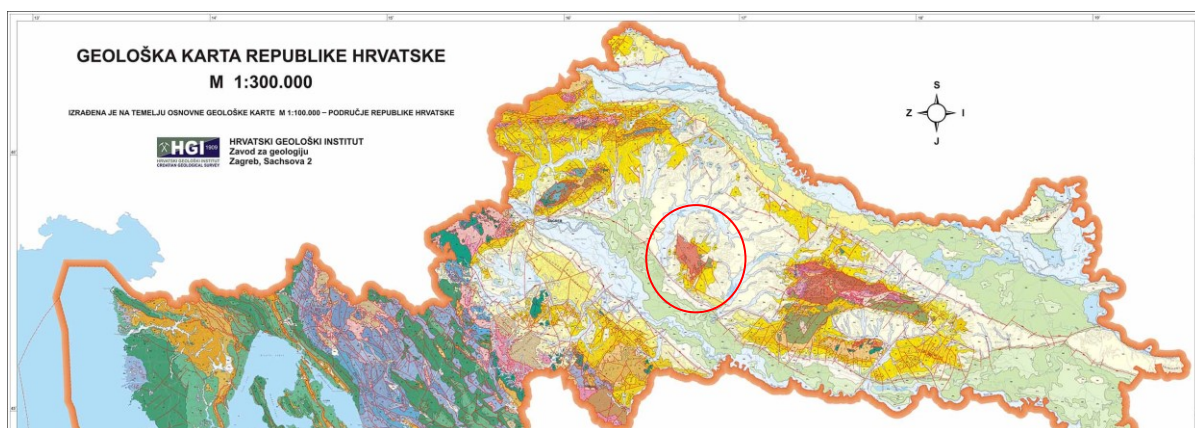
2. POSEBNOSTI MOSLAVAČKE GORE

U poglavlju se prikazuju opće karakteristike i osnovne informacije vezane uz Moslavačku Goru, njezin geografski položaj te njezine posebnosti po kojima je specifična i zbog kojih je dobila status regionalnog parka. Jedna od zanimljivosti je ime Moslavačke gore koje su spominjali rimski i starogrčki pisci kao *Mons Claudius*¹ što bi u doslovnom prijevodu s latinskog značilo nespretna ili šepava gora. Dok bi drugo porijeklo naziva pretpostavlja se, moglo dolaziti od imena rimskog cara Klaudija u čije vrijeme su ovdašnji stanovnici sadili vinovu lozu po obroncima Moslavačke gore.² Danas se još uvijek, osobito s južne strane, njeguje tradicija vinarstva i vinogradarstva te je formirana Moslavačka vinska cesta s naglaskom na autohtonu vinsku moslavačku sortu Škrlet.

2.1 Geografski položaj Moslavačke gore

Kako joj i samo ime govori, Moslavačka gora se nalazi u regiji koja je i dobila ime po njoj, odnosno u Moslavini koja pripada Središnjoj Hrvatskoj. Geografski položaj Moslavačke gore slikovito je prikazan na Slici 1.

Slika 1. Položaj Moslavačke gore

Izvor: prilagodba autora prema: Hrvatski geološki institut, <https://www.hgi-cgs.hr/geoloska-karta-republike-hrvatske-1300-000/> (1.9.2022.)

¹ Moslavačka gora, <https://sites.google.com/site/moslavackagora/pocetna> (1.9.2022.)

² Geografija, <https://geografija.hr/moslavina-povijesno-geografsko-znacenje-i-obiljezja/> (1.9.2022.)

Prethodna Slika 1. prikazuje geografski položaj Moslavačke gore unutar Središnje Hrvatske. Poznato je kako je Moslavačka gora okružena s nekoliko manjih rijeka, a to su Česma, Ilova i Lonja. Područje Moslavačke gore prostire se kroz dvije županije, a to su Sisačko – moslavačka županija i Bjelovarsko – bilogorska županija. Površina Moslavačke gore iznosi oko 135000ha. U nastavku rada se detaljnije prikazuju specifičnosti područja na razini Regionalnog parka Moslavačka gora.

2.2 Regionalni park Moslavačka gora

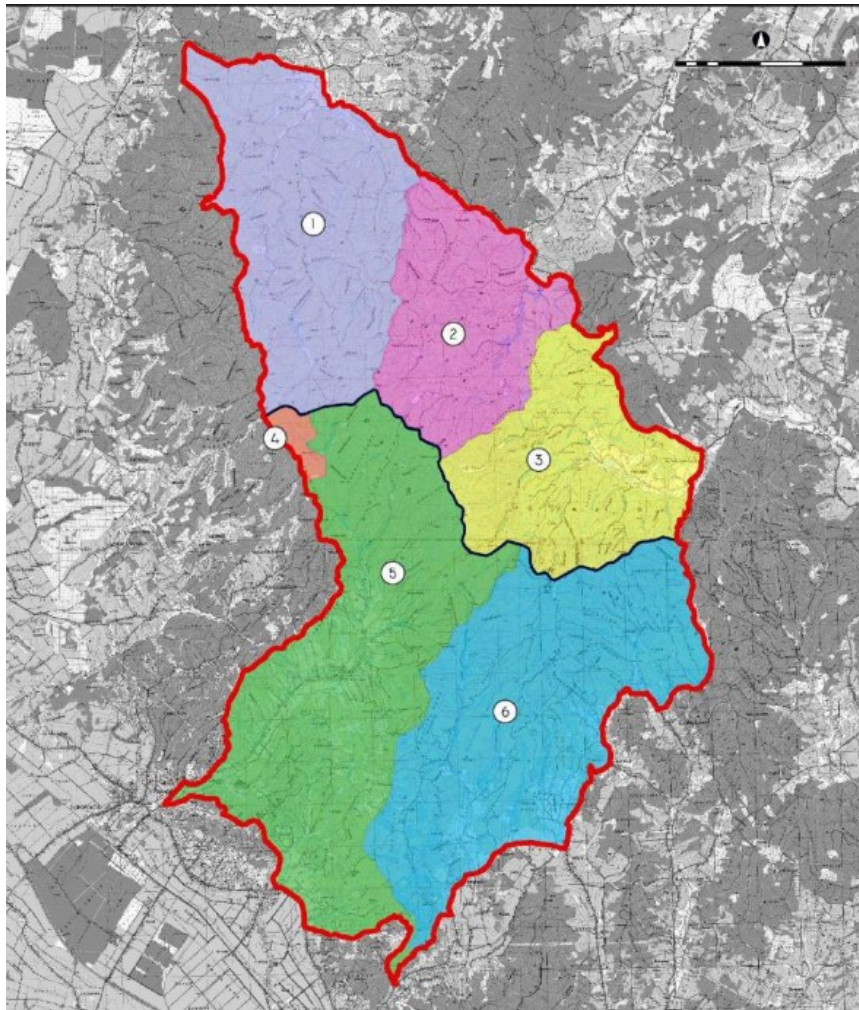
Kategorija zaštićenog područja koju je dobila Moslavačka gora je Regionalni park. „Regionalni park je prostrano prirodno ili dijelom kultivirano područje kopna i/ili mora velike bioraznolikosti i/ili georaznolikosti, s vrijednim ekološkim obilježjima i krajobraznim vrijednostima karakterističnim za područje na kojem se nalazi. U regionalnom parku dopuštene su gospodarske i druge djelatnosti te zahvati kojima se ne ugrožavaju njegova bitna obilježja i uloga.“³ Na području Moslavačke gore pronađene su određene biljne i životinjske vrste te geološki lokaliteti koju su uvjetovali i doprinijeli dobivanjem određenog statusa zaštite, odnosno proglašenjem regionalnog parka. „Regionalni park Moslavačka gora proglašen je zaštićenim 25. lipnja 2011. godine Uredbom o proglašenju Regionalnog parka Moslavačka gora (Narodne novine, 68/11) koju je donijela Vlada Republike Hrvatske, ukupne površine 15107,61 ha“⁴ Regionalnim parkom se proglašava zbog značaja očuvanja krajobraza, geološke i biološke raznolikosti te bogate kulturno-povijesne i tradicijske baštine. Iako se regija Moslavina prostire na područje koje obuhvaća čak tri županije, već je ranije spomenuto da se sama Moslavačka gora dijeli na njih dvije pa se tako granice Regionalnog parka prostiru također na dvije županije, što često predstavlja prostorne i organizacijske prepreke kod kreiranja planova razvoja jer je potrebna međusobna suradnja. „Regionalni park Moslavačka gora prostire se područjem dviju županija u približno jednakom omjeru, odnosno 45,74 % ili 6909,68 ha otpada na područje Bjelovarsko-bilogorske, a 54,26 % ili 8197,93 ha na područje Sisačko-moslavačke županije.“⁵ Granice Regionalnog parka Moslavačka gora i podjelu između županija te pripadajućih područja gradova i općina moguće je vidjeti na Slici 2.

³ Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja, <https://mingor.gov.hr/o-ministarstvu-1065/djelokrug/uprava-za-zastitu-priode-1180/zasticena-podrucja/ostala-zasticena-podrucja/1198> (2.9.2022.)

⁴ Javna ustanova za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode Bjelovarko – bilogorske županije, <https://www.zastita-priode-bbz.hr/podrucja/regionalni-park-moslavaacka-gora/> (1.9.2022.)

⁵ Javna ustanova za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode Bjelovarko – bilogorske županije, <https://www.zastita-priode-bbz.hr/podrucja/regionalni-park-moslavaacka-gora/> (1.9.2022.)

Slika 2. Granica Regionalnog parka Moslavačka gora

*Izvor: Prijedlog plana upravljanja Regionalnog parka Moslavačka gora,
https://www.smz.hr/images/stories/okolis/2022/Prijedlog_Plana_upravljanja_regionalnog_parka_Moslavačka_gora.pdf (1.9.2022.)*

Na Slici 2. prikazana je prostorna podjela Regionalnog parka Moslavačka gora prema granicama županija i općina, odnosno gradova. Sjeverna strana Moslavačke gore pripada Bjelovarsko – bilogorskoj županiji te je odijeljena linijom crne boje od južnog dijela koji pripada Sisačko – moslavačkoj županiji. Crvena linija prikazuje krajnje granice Regionalnog parka Moslavačka gora koje ne obuhvaćaju cijelu površinu na kojoj se protežu šumski predjeli i reljef Moslavačke gore. Unutar županijskih podjela, naznačena je i detaljnija podjela granica između općina i gradova unutar svake županije kako bi se točno odredilo teritorijalno ustrojstvo. Područje broja jedan označeno je sivom bojom, a pripada gradu Čazmi. Brojem dva je označeno područje koje pripada općini Ivanska. Sljedeće područje broja tri je označeno žutom bojom i pripada općini Berek. Spomenuta prva tri područja nalaze se na teritoriju Bjelovarsko –

bilogorske županije, dok sljedeća tri područja koja se nalaze s južne strane županijske granice koja je označena crnom bojom pripadaju Sisačko – moslavačkoj županiji. Vrlo malo područje koje je označeno brojem četiri, a naznačeno je crvenom bojom, pripada Općini Velika Ludina. Veliko područje zelene boje označeno je brojem pet, a pripada Općini, odnosno Gradu Popovači. Posljednji dio koji je označen plavom bojom i brojem šest je dio na području Grada Kutine. Sljedeća Tablica 1. prikazuje raspored brojeva i boja prema podjeli granica.

Tablica 1. Podjela granica Regionalnog parka Moslavačka gora

Bjelovarsko – bilogorska županija			Sisačko – Moslavačka županija		
Grad Čazma	Općina Ivanska	Općina Berek	Općina Velika Ludina	Grad Popovača	Grad Kutina
1	2	3	4	5	6
SIVA	ROZA	ŽUTA	CRVENA	ZELENA	PLAVA

Izvor: izrada autora prema Slici 2.

U svakom od ovih šest dijelova Regionalnog parka Moslavačka gora nalaze se određene vrijednosti. Zbog svoje starosti i postanka, Moslavačka gora, kao i ostala gorja u Hrvatskog sličnih karakteristika, posjeduje vrijedne zaštićene biljne i životinjske vrste, povijesna nalazišta, stare utvrde i geološke lokalitete koji je čine posebnom.

2.2.1 Biljni i životinjski svijet

Obzirom da u najvećoj mjeri prevladavaju šumska područja, s nekolicinom manjih potoka i jezera te travnatim područjima, za očekivati je da se mogu pronaći različite zajednice šuma i staništa na kojima obitavaju ugrožene i zaštićene vrste biljnog i životinjskog svijeta koje je važno zaštititi i očuvati zbog biološke raznolikosti. „Temeljni prirodni fenomen predstavljaju očuvane šumske sastojine srednjoeuropskoga flornog sastava (hrast kitnjak, obična bukva, obični grab), južnoeuropskoga (pitomi kesten) i manjim dijelom euroazijskoga (joha, breza, bor).“⁶ Neki dijelovi šumskih zajednica su posebno zaštićeni kao ugrožena staništa koja je potrebno očuvati. „Kroz projekt Kartiranje staništa Hrvatske (Oikon, 2004) na predmetnom području kartirano je 13 stanišnih tipova, od kojih je četiri ugroženo na europskoj razini i

⁶ Zaštita prirode SMŽ, <https://zastita-prirode-smz.hr/zastcena-podrucja/moslavaacka-gora/> (2.9.2022.)

zaštićeno Direktivom o staništima.“⁷ Iako Regionalni park Moslavačka gora ne zauzima značajno veliku površinu u usporedbi s ostalim zaštićenim područjima u Hrvatskoj i šire, ipak se mogu pronaći brojne biljne i životinjske vrste, a neke od njih su zaštićene i ugrožene. „Florističkim istraživanjima Moslavačke gore utvrđene su 242 biljne vrste, od kojih su 55 zaštićene (5 strogo zaštićene i 2 ugrožene). Od strogo zaštićenih vrsta treba izdvojiti dvije vrste i to zvjezdasti šaš i mirisavi dvolist koje su prema kriterijima Međunarodne unije za očuvanje prirode (IUCN) u kategoriji vrsta pred nestankom (EN ili VU).“⁸ Strogo zaštićene vrste biljaka važno je naglasiti i istaknuti, stoga su prikazane na Slici 3.

Slika 3. Zvjezdasti šaš i mirisavi dvolist

Izvor: Krapinsko zagorska županija⁹ i BVO¹⁰

Osim biljnih vrsta, zastupljene su, iako u nešto manjem broju i životinjske vrste, ali s većim brojem vrsta koje su zaštićene ili ugrožene. „Istraživanjem faune Moslavačke gore utvrđeno je 155 životinjskih vrsta (5 vrsta riba, 11 vrsta kopnenih puževa, 56 vrsta kukaca, 5 vrsta vodozemaca, 2 vrste gmazova, 64 vrste ptica i 12 vrsta sisavaca), od kojih su 84 zaštićene (71 strogo zaštićene i 27 ugroženo). Od novijih nalaza posebice treba istaknuti prisustvo vidre (*Lutra lutra*), a od ptica zanimljiv je nalaz patuljastog orla (*Hieraaetus pennatus*) koji je u Hrvatskoj izrazito rijetka vrsta.“¹¹ Kako je navedeno, izrazito rijetka vrsta ptice, patuljasti orao, prisutna je na području Moslavačke gore, što je iznimna vrijednost te osobito je potrebno uložiti

⁷ Javna ustanova za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode Bjelovarko – bilogorske županije, <https://www.zastita-prirode-bbz.hr/podrucja/regionalni-park-moslavaacka-gora/> (1.9.2022.)

⁸ Javna ustanova za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode Bjelovarko – bilogorske županije, <https://www.zastita-prirode-bbz.hr/podrucja/regionalni-park-moslavaacka-gora/> (1.9.2022.)

⁹ Krapinsko – zagorska županija, https://www.kzz.hr/str.aspx?content_id=zasticena_flora_fotogalerija&ispis=DA (2.9.2022)

¹⁰ BVO, <http://www.bvo.zadweb.biz.hr/pages/biljke/biljke%20-%20mirisavi%20dvolist.htm> (2.9.2022.)

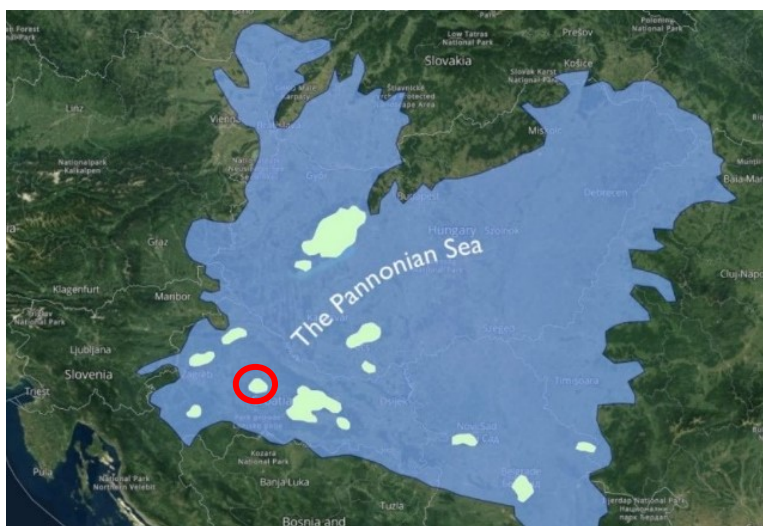
¹¹ Javna ustanova za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode Bjelovarko – bilogorske županije, <https://www.zastita-prirode-bbz.hr/podrucja/regionalni-park-moslavaacka-gora/> (1.9.2022.)

pozornost tijekom prostornog planiranja potencijalno mogućeg daljnjeg razvoja Moslavačke gore u turističkom smislu, kako se ne bi oštetila i ugrozila staništa biljnih i životinjskih vrsta koje su zaštićene i ugrožene.

2.2.2 Geološki i povijesni lokaliteti

Osim spomenutih prirodnih vrijednosti kao što su flora i fauna ovoga područja, Moslavačka gora posjeduje raznolike lokalitete geološkog i povijesnog značaja koji otkrivaju mnogo saznanja o postanku i životu Moslavačke gore. Prošlost stara gotovo 500 milijuna godina krije se u Moslavačkoj gori koja je bogata geološkom raznolikošću zbog neobnovljive nežive prirode. Središnje dijelove Moslavačke gore izgrađuje značajan kredni magmatski i metamorfni kompleks, koji ima starijepaleozojski metamorfni kompleks, dok su dijelovi prekriveni mlađim neogenskim i kvartarnim naslagama te sedimentnim stijinama taloženim u različitim kopnenim, jezerskim i morskim okolišima. Sedimentne stijene s kristalinika Moslavačke gore čuvaju zapis o široj evoluciji Panonskog bazena. Nalazi makrofosila miocenskih sisavaca i peluda u glinama Gornje Jelenske govore o tom dobu, te nekadašnjoj vulkanskoj aktivnosti.¹² Razlog zbog kojeg Moslavačka gora sadrži raznolike dokaze svoje starosti koja obuhvaća mnoga vremenska razdoblja je i činjenica da je nekada ovo područje bilo prekriveno morem. Slika 4. prikazuje područje koje je nekada prekrivalo Panonsko more.

Slika 4. Panonski bazen

Izvor: BUG, <https://www.bug.hr/znanost/detaljna-digitalna-rekonstrukcija-panonskog-mora-10665> (5.9.2022.)

¹² Javna ustanova za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode Bjelovarko – bilogorske županije, <https://www.zastita-prirode-bbz.hr/podrucja/regionalni-park-moslavaacka-gora/> (1.9.2022.)

Panonsko more koje je s vremenom postalo Panonsko jezero te se u nekim zapisima pronalazi i pod nazivom Panonski bazen, ostavilo je traga na području Moslavačke gore. Moslavačka gora je na Slici 4. zaokružena crvenom bojom te se jasno vidi kako je u to vrijeme zapravo bila otok u Panonskom moru. „Moslavačka gora predstavlja izuzetno važno područje za proučavanje svih vrsta stijena i geoloških procesa, a poglavito vrlo rijetkih magmatskih i metamorfnih stijena (granit, granodiorit, pegmat, apolit, garbo, gnajs, anfibolit, mramor, škrljavci itd) koje izgrađuju samo 3-4 % teritorija Republike Hrvatske. Navedene vrste stijena otkrivene su u pokosima putova, usjecima i koritima potoka, napuštenim i/ili aktivnim kopovima mineralnih sirovina. Za ovako malo područje zabilježen je u znanstvenoj literaturi relativno velik broj minerala (andaluzit, turmalin, cirkon, silimanit, kordijerit itd), a njihova evidencija bila bi značajan doprinos mineralogiji.“¹³ Najpoznatiji i zanimljiviji lokaliteti geološkog postanka su Kamene kugle koje se nalaze unutar šuma Moslavačke gore. Koje su prikazane na Slici 5.

Slika 5. Kamene kugle

Izvor: Javna ustanova za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode Bjelovarsko – bilogorske županije, <https://www.zastita-priode-bbz.hr/podrucja/regionalni-park-moslavacka-gora/> (1.9.2022.)

¹³ Javna ustanova za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode Bjelovarsko – bilogorske županije, <https://www.zastita-priode-bbz.hr/podrucja/regionalni-park-moslavacka-gora/> (1.9.2022.)

Vrlo neobična i rijetka pojava, zanimljiva je atrakcija koju posjećuju planinari, a dio je geološke baštine. „Od brojne geološke baštine predmetnog područja ističe se jedinstvena i vizualno atraktivna pojava kuglastog lučenja migmatita (tri višemetarske kuglaste forme) skrivena u tamnim šumama Garjevice, prirodni izvori nafte u potoku Paklenica te fosilni ostaci velikih sisavaca, odnosno praslonova (*Gomphotherium angustidens*), dinoterija (*Prodeinnotherium bavaricum*) te nosoroga *Brachypotherium brachypus*) pronađeni u napuštenom glinokopu u Gornjoj Jelenskoj. Jednako tako, interesantna je i jedinstvena „petrografska zbirka Moslavačke gore“ koju čine odlomci različitih vrsta stijena (granit, gnajsevi, anfibolit, škriljavci i kontaktoliti) ugrađeni u srednjovjekovne gradove (zidine Garić grad i Jelengrada).“¹⁴ Osim geoloških dokaza koji opisuju povijest Moslavačke gore, ona se može iščitati i iz ostataka zidina starih gradova i burgova koji su građeni kamenom s Moslavačke gore te pratiti čovjekova kretanja kroz povijest na ovome području što seže još u doba Rimljana pa preko turskih osvajanja pa sve do današnje kulture života i načina iskorištavanja prirode i dostupnih resursa.

Najpoznatiji i najbolje očuvani arheološki lokaliteti na području Moslavačke gore su već spomenuti Garić grad i Jelengrad te Košutgrad i Bela crkva. Danas najviše obnovljen povijesni lokalitet je Garić grad koji se nalazi u Bjelovarsko – bilogorskoj županiji, na području općine Berek, a do njega se može doći autom s dvije strane. „Garić grad ili stari grad Garić jedan je od najstarijih hrvatskih burgova, a spominje se već 1256. godine kao Garig. Gradio se približno istodobno kad i Medvedgrad na Medvednici.“¹⁵ U knjizi *Kulturno – historijski spomenici Moslavine i Kalničko – bilogorskog prigorja*, autor Škiljan F. (2011) navodi kao se Garić grad nalazi oko četiri kilometra jugozapadno od njemu najbližeg sela Podgarić, koji se često spominje i u povijesnim zapisima uz sam grad Garić. Smješten je nedaleko prometnice koja povezuje gradove Garešnicu i Popovaču. Nadmorska visina položaja Garić grada je 356 metara, a nedaleko se nalazi i najviši vrh Moslavačke gore Humka na visini od 489 metara. Slika 6. prikazuje ostatke Garić grada.

¹⁴ Javna ustanova za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode Bjelovarsko – bilogorske županije, <https://www.zastita-prirode-bbz.hr/podrucja/regionalni-park-moslavaacka-gora/> (1.9.2022.)

¹⁵ Moslavačka gora, <https://sites.google.com/site/moslavaackagora/atrakcije-sites/najpoznatiji-lokaliteti> (5.9.2022.)

Slika 6. Garić grad

Izvor: Hrvatski restauratorski zavod, <https://www.hrz.hr/index.php/aktualno/novosti-i-obavijesti/3940-podgaric-stari-grad-garic-grad> (5.9.2022.)

Danas je Garić grad znatno obnovljen, odnosno njegova središnja kula, te je mjesto posjeta mnogim prolaznicima, planinarima, izletnicima, a osobito lokalnom stanovništvu moslavačkog kraja. Drugi dobro očuvani grad je Jelengrad. Nalazi se u mjestu Gornja Jelenska koje pripada Gradu Popovači. „Jelengrad se povijesnim izvorima spominje kao Szarvasko (prema mađ. szarvas = jelen). Prema postojećim podacima izgrađen je u drugoj polovici 13. stoljeća, u vrijeme kad je čitav moslavački posjed bio u vlasništvu porodice Makarijevića. Kasnije su vlasnici bili Čupori Moslavački, zatim Bakaczi de Erdody. U drugoj polovici 16. stoljeća pao je u ruke Turaka. Nakon toga je prepušten propadanju i nije više nikad obnavljan.“¹⁶ Škiljan navodi kako se do Jelengrada može doći dolinom uz potok Jelenska iz mjesta Gornja Jelenska ili planinarskim putem iz Moslavačke Slatine. Nadmorska visina na kojoj se nalaze ostatci starog grada je 273 metra. Slika 7. prikazuje Jelengrad.

¹⁶ Moslavačka gora, <https://sites.google.com/site/moslavackagora/atrakcije-sites/najpoznatiji-lokaliteti> (5.9.2022.)

Slika 7. Jelengrad

Izvor: Hrvatski restauratorski zavod, <https://www.hrz.hr/index.php/aktualno/europska-godina-kulturne-bastine/2918-katolicko-selisce-stari-grad-jelengrad> (5.9.2022.)

Na prethodnoj slici može se vidjeti kako su uz Garić grad, ostatci Jelengrada relativno dobro očuvani, u odnosu na ostale utvrde koje se nalaze ili su se nalazile na području Moslavačke gore te je vidljivo kako su rađeni određeni rekonstrukcijski radovi što je korisno u turističkom smislu. Sljedeća utvrda, odnosno stari grad čiji se ostatci mogu vidjeti i prepoznati je Košutgrad. Košutgrad se nalazi u općini Velika Ludina, a najbliže mjesto mu je Mustafina Klada. Autor Škiljan opisuje da se ostatci utvrde Košut grada nalaze sjeverozapadno u odnosu na Jelen grad. Također navodi kako se u blizini ostataka Košut grada nekada nalazio i franjevački samostan, kapela i naselje, ali nakon osmanlijskih osvajanja pa do danas od toga nije ostalo ništa, a od Košut grada je ostao samo južni dio zida. „Iako se Košutgrad prvi puta spominje 1334.godine (Cosucsak) oblik zemljanih utvrda, format opeke te način izvedbe lica zida na romanički način, a i činjenica da je već početkom 14. st. pod burgom postojalo razvijeno podgrađe sa župnom crkvom, govore o njegovom vjerojatnom nastanku još u 13. st.“¹⁷ Slika 8. prikazuje ostatke utvrde Košutgrada.

¹⁷ Moslavačka gora, <https://sites.google.com/site/moslavaackagora/atrakcije-sites/najpoznatiji-lokaliteti> (5.9.2022.)

Slika 8. Košutgrad

Izvor: Moslavačka gora, <https://sites.google.com/site/moslavackagora/atraccije-sites/najpoznatiji-lokaliteti> (5.9.2022.)

Na slici se može vidjeti južni zid koji je ostao od Košut grada, što je značajno manje u odnosu na Garić grad i Jelen grad, ali je dokaz povijesti ovoga kraja te je povijesni lokalitet i turistička atrakcija do koje vode planinarski putevi. Značajan kulturno povijesni spomenik Moslavačke gore je i Pavlinski samostan Bela crkva koji se nalazi na području koje pripada Gradu Kutini te mu se u blizini nalaze Garić grad, najviši vrh Humka i vidikovac Vis. Škiljan navodi točniju lokaciju samostana, odnosno arheoloških ostataka samostana Blažene Djevice Marije pod Garićem. Samostan se nalazi istočno od ceste koja vodi od Mjesta Mikleuška do mjesta Podgarić, u šumskom predjelu Južna Garjevica i kraj njega prolazi potok po nazivu Kamenica. „Pavlinski samostan Bela Crkva je osnovan u drugoj polovici 13. stoljeća, prvi put se spominje u pisanoj ispravi 1295. godine.“¹⁸ Slika 9. prikazuje ostatke nekadašnjeg Pavlinskog samostana Bela crkva.

¹⁸ Moslavačka gora, <https://sites.google.com/site/moslavackagora/atraccije-sites/najpoznatiji-lokaliteti> (5.9.2022.)

Slika 9. Pavlinski samostan Bela crkva

Izvor: Moslavačka gora, <https://sites.google.com/site/moslavackagora/atracijske-sites/najpoznatiji-lokaliteti> (5.9.2022.)

Pavlinski samostan Bela crkva je također značajno obnovljen te se nalazi kao dio poučne staze „Crkveni jarak“ koja je projekt Turističke zajednice Grada Kutine, čime će se obogatiti turistička atrakcijska osnova moslavačkog područja, te potaknuti iskorištavanje resursa u turističke svrhe, ali na kontrolirani i održivi način. Prikaz turističke atrakcijske osnove i resursa koji se nalaze na području Moslavačke gore navest će se u sljedećem poglavlju.

3. TURISTIČKA ATRAKCIJSKA OSNOVA MOSLAVAČKE GORE

Obvezan dio istraživanja i proučavanja željenog područja uključuje i turističku atrakcijsku osnovu koja je izrađena prema predloženim tablicama iz knjige Turistička atrakcijska osnova autora E. Kušen (2002.). Turistička atrakcijska osnova dobar je pokazatelj dostupnih resursa i sveukupnog potencijala određenog područja kako bi se uz temeljito proučavanje odredio željeni tijek daljnjeg razvoja uz postavljanje strateških i operativnih ciljeva. U ovom radu, turističkom atrakcijskom osnovom, obuhvaćen je Regionalni park Moslavačka gora sa pripadajućim teritorijalnim općinama i gradovima iz dvije županije čija je raspodjela detaljnije opisana u prethodnom poglavlju 2.2. Regionalni Park Moslavačka gora. Ovo poglavlje je podijeljeno na dva dijela koja obuhvaćaju temeljne turističke resurse i ostale izravne turističke resurse

3.1 Temeljni turistički resursi

Temeljni turistički resursi obuhvaćaju resurse iz nekoliko područja, a to su geološke značajke prostora, klima, voda, biljni svijet, životinjski svijet i prirodna baština. Temeljni turistički resursi obuhvaćaju još nekoliko područja, a za ovaj rad su izdvojeni oni najznačajniji koji se odnose na prirodnu baštinu obzirom da se radi o zaštićenom prirodnom području u kategoriji regionalni park te shodno tome su ovdje prikazani i najvrjedniji prirodni resursi koji se potencijalno mogu iskoristiti u turističke svrhe.

3.1.1 Geološke značajke prostora

Geološke značajke prostora obuhvaćaju resurse koje se odnose na reljef, a u ovom slučaju su to gorja i planine, vrhovi i vidikovci te fosilni ostatci. Resursi geoloških značajki prostora Regionalnog parka Moslavačka gora mogu se vidjeti u Tablici 2.

Tablica 2. Geološke značajke prostora

Atrakcija	Motiv/aktivnost
1. GEOLOŠKE ZNAČAJKE PROSTORA ¹⁹	<ul style="list-style-type: none">• SPORTSKA REKREACIJA• DOKOLIČARSKA EDUKACIJA• ZADOVOLJSTVO• NEDOKOLIČARSKI MOTIVI

¹⁹ Moslavačka gora, <https://sites.google.com/site/moslavackagora/pocetna> (1.10.2022.)

Reljef	općenito stručno – znanstvena edukacija
Gorja i planine • Moslavačka gora	Pješačenje Planinarenje Razgledavanje Doživljavanje posebnosti
Vrhovi/vidikovci • Vrh Humka (488 m) • Vidikovac Vis (437 m) • Mjesec (354 m)	Planinarenje Penjanje Doživljavanje posebnosti Odmor Promatranje
Fosili • Fosilni ostaci praslona i nosoroga (Glinokop, Gornja Jelenska)	Edukacija Promatranje

Izvor: izrada autora prema metodologiji Kušen, E. (2002): *Turistička atrakcijska osnova, Institut za turizam, Zagreb*

U Tablici 1. izdvojeni su resursi reljefa, od čega je najznačajnija Moslavačka gora na kojoj se nalaze tri vrha, a to su najviši vrh Humka koji se nalazi na 488 metara nadmorske visine, zatim slijedi vrh Vis koji je ujedno i vidikovac na nadmorskoj visini od 437m i vrh Mjesec na visini od 354m. Poznato je i da su pronađeni fosilni ostaci praslona i nosoroga u Glinokopu koji se nalazi u mjestu Gornja Jelenska. Najznačajniji motivi dolaska i aktivnosti koje se mogu odvijati na Moslavačkoj gori s obzirom na istaknute geološke značajke prostora su pješačenje i planinarenje po planinarskim stazama, razgledavanje, promatranje i doživljavanje posebnosti te odmor i edukacija. Sljedeće važno područje koje obuhvaćaju temeljni turistički resursi su klimatska obilježja područja Moslavačke gore.

3.1.2 Klimatska obilježja područja Moslavačke gore

Klimatska obilježja područja Moslavačke gore karakterizira planinska i kontinentalna klima. Planinsku klimu obuhvaćaju predjeli od 300 do 800 metara nadmorske visine obzirom da Moslavačka gora ima vrhove koji su viši od 300 i 400 metara nadmorske visine. Kontinentalna klima obuhvaća ostale niže predjele u koje ulaze predjeli od 200 do 300 metara nadmorske visine, rijeke i jezera s obalama koje se nalaze na oko 100 metara nadmorske visine te ostale predjele sličnih karakteristika. U Tablici 3. prikazana su klimatska obilježja područja Regionalnog parka Moslavačke gore.

Tablica 3. Klimatska obilježja područja

Atrakcija	Motivi/aktivnosti
2. KLIMA	<ul style="list-style-type: none"> • ODMOR I OPORAVAK • SPORTSKA REKREACIJA • ZADOVOLJSTVO

	• NEDOKOLIČARSKI MOTIVI
Planinska klima	Općenito stručno – znanstvena edukacija
• Predjeli od 300 do 800 m n/m	Planinarenje Lov Šetnja
Kontinentalna klima	
• Rijeke i jezera s obalama (100 m) • Predjeli od 200 do 300 m n/m • Ostali predjeli	Ribolov Vožnja biciklom Šetnja Sportska rekreacija

Izvor: izrada autora prema metodologiji Kušen, E. (2002): *Turistička atrakcijska osnova*, Institut za turizam, Zagreb

U Tablici 2. navedeni su i motivi dolaska te aktivnosti koje je moguće provoditi na Moslavačkoj gori obzirom na klimatske uvijete, a to su planinarenje, lov, šetnja, vožnja biciklom, ribolov, te ostale sportsko rekreativne aktivnosti. Nadalje, Tablica 3. prikazuje ukupnu mjesečnu u godišnju količinu oborina za 2021. godinu za najbliže područje regionalnog parka, odnosno grad Kutinu.

Tablica 4. Ukupna mjesečna i godišnja količina oborina u mm

Mjesec	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	God.
Kol.oborina	74,2	60,3	54,3	62,6	93,1	12,5	95,2	36,5	44,2	118,7	111,6	89,3	852,5

Izvor: Državni hidrometeorološki zavod,

https://meteo.hr/klima.php?section=klima_podaci¶m=k2_1&Godina=2021, (12.10.2022.)

Iz Tablice 4. se može vidjeti kako je najveća količina oborina 2021. godine pala u listopadu i studenom sa iznosima od 118,7mm i 111,6mm, a ukupna količina padalina u 2021. godini iznosi 852,5mm. Nadalje, Tablica 4. prikazuje srednje mjesečne vrijednosti temperature zraka za područje koje posjeduje zabilježene podatke, a najbliže je Regionalnom parku Moslavačka gora, a to je grad Sisak.

Tablica 5. Srednje mjesečne temperature zraka

Mjesec	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.
Temp.	0,2	2,3	6,7	11,6	16,2	19,9	21,6	20,7	16,3	11,1	6,2	1,7

Izvor: Državni hidrometeorološki zavod,

https://meteo.hr/klima.php?section=klima_podaci¶m=k1&Grad=sisak, (12.10.2022.)

U Tablici 5. prikazane su srednje mjesečne temperature zraka za grad Sisak u 2021. godini. Tablica prikazuje kako je najniža srednje mjesečna temperatura zraka zabilježena u mjesecu siječnju, a najviša u mjesecu srpnju. „Prema Köppenovoj klasifikaciji klime, područje

Moslavačke gore ima umjereno toplu vlažnu klimu s toplim ljetima. Prosječna godišnja temperatura zraka je 11°C. Srednja siječanjska temperatura, ovisno o nadmorskoj visini, iznosi od -3 do 0 °C, dok srednja srpanjska temperatura varira između 20 i 22°C. Prosječna godišnja količina oborine iznosi oko 900 mm. Oborine su ravnomjerno raspoređene tijekom cijele godine. Najviše oborina padne tijekom svibnja, lipnja i listopada, a najmanje tijekom siječnja i veljače. Prosječan godišnji broj dana s oborinom je 125, od čega se snijeg zadržava oko 45 dana godišnje s visinom od 0,3 do 1 m. Prosječna godišnja relativna količina vlage je oko 74 %. Godišnji broj sunčanih sati iznosi od 1700 do 2000 sati. Vjetrovi su slabijeg intenziteta, uglavnom iz sjevernog kvadranta.²⁰ Nakon klimatskih obilježja Moslavačke gore slijedi voda kao temeljni turistički resurs.

3.1.3 Vode

Temeljni turistički resurs je i voda koja posjetitelju može pružiti odmor i oporavak, nudi potencijal za organizaciju i pokretanje različitih sportskih i rekreacijskih aktivnosti, nepresušan je izvor niza tema i motiva za edukacije, učenja i istraživanja, te svakome pruža određeni oblik zadovoljstva. Obzirom da se radi o relativno malom i ograničenom gorskom području, one ne obiluje značajno velikim brojem i količinom resursa vode koje se očituje kroz jezera i potoke. U Tablici 6. navedena su jezera, manje rijeke i potoci koji se nalaze na području i u blizini Regionalnog parka Moslavačka gora.

Tablica 6. Vode

Atrakcija	Motivi/aktivnosti
3. VODE	<ul style="list-style-type: none"> • ODMOR I OPOROVAK • SPORTSKA REKREACIJA • DOKOLIČARSKA EDUKACIJA • ZADOVOLJSTVO • NEDOKOLIČARSKI MOTIVI
Jezera i velike rijeke²¹	Općenito stručno – znanstvena edukacija
Jezera <ul style="list-style-type: none"> • Jezero Bajer • Jezero Ilovsko • Jezero Mikleuška • Jezero Podgarić 	Rekreacija Ribolov Doživljavanje jezera Promatranje
Ostale rijeke	Rekreacija

²⁰ Plan upravljanja Moslavačkom gorom, https://www.smz.hr/images/stories/okolis/2022/Prijedlog_Plana_upravljanja_regionalnog_parka_Moslavačka_gora.pdf (1.10.2022)

²¹ Službene stranice grada Kutine, <https://www.kutina.hr/Vijesti/Citanje-vijesti/ArticleId/13917/oamid/1491>, (1.10.2022.)

<ul style="list-style-type: none"> • Kutinica • Ilova • Česma • Lonja 	<p>Opuštanje Šetnja Ribolov</p>
<p>Potoci</p> <ul style="list-style-type: none"> • Potok Crkveni Jarak • Potok Gornja Jelenska • Slap na Moslavačkoj gori 	<p>Planinarenje Šetnja Promatranje</p>

Izvor: izrada autora prema metodologiji Kušen, E. (2002): *Turistička atrakcijska osnova*, Institut za turizam, Zagreb

U Tablici 6. se može vidjeti popis jezera, rijeka i potoka koji su temeljni turistički resursi i mogli bi se uvrstiti u turističku ponudu ovoga područja kroz različite motive i aktivnosti za koje bi se mogli iskorištavati. Jezera koja se nalaze u blizini Moslavačke gore su Bajer, Ilovsko, Mikleuška i Podgarić, a mogu se koristiti za ribolov i opuštanje. Rijeke koje okružuju Moslavačku goru su Kutinica, Ilova, Česma i Lonja, a na njih se također može koristiti za aktivnosti poput ribolova, šetnje po nasipu, fotografiranja, opuštanja ili edukacija. U tablici je navedeno i nekoliko potoka koji su značajni za Moslavačku goru, a to su potok Crkveni jarak uz kojeg je obnovljena poučna staza, potok Gornja Jelenska koji se spominje kroz povijest, te zanimljiva atrakcija je i mali slap na Moslavačkoj gori koji nema istaknuto ime, ali se spominje kao atrakcija i označen je na planinarskoj stazi. Nakon temeljnog turističkog resursa vode, slijedi prikaz značajnih resursa iz biljnog svijeta.

3.1.4 Biljni svijet

U temeljne turističke resurse ubrajaju se i atrakcije iz područja biljnog svijeta koje također sa sobom donose određene motive i aktivnosti uz koje se povezuju. Kroz biljnu vegetaciju važno je navesti šume koja prevladavaju na određenom području, zatim koja se močvara nalazi u blizini, te endemsko bilje i ugrožene biljne vrste na koje je potrebno obratiti dodatnu pozornost. Dobro je za spomenuti i uzgajanu vegetaciju koja uspijeva na određenom području zbog pogodnih klimatskih uvjeta i tla na kojem se uzgaja. Navedeni resursi prikazani su u Tablici 7.

Tablica 7. Biljni svijet

Atrakcija	Motivi/aktivnosti
4. BILJNI SVIJET	<ul style="list-style-type: none"> • DOKOLIČARSKA EDUKACIJA • ZADOVOLJSTVO • ODMOR I OPORAVAK • NEDOKOLIČARSKI MOTIVI

Prirodna vegetacija	Općenito stručno – znanstvena edukacija
Šume²² Mezofilne i neutrofilne bukove šume,: <ul style="list-style-type: none"> • šuma bukve s lazarkinjom (<i>Asperulo odoratae</i>-Fagetum), • šuma bukve s bjelkastom bekicom (<i>Luzulo</i>-Fagetum) • acidofilna šuma bukve s rebračom (<i>Blechno</i>-Fagetum). Mješovite hrastovo-grabove i čiste grabove šume: <ul style="list-style-type: none"> • šuma hrasta lužnjaka i običnog graba (<i>Carpino betuli-Quercetum roboris "typicum"</i>) • šuma hrasta kitnjaka i običnog graba (<i>Epimedio-Carpinetum betuli</i>). Acidofilne šume hrasta kitnjaka i obične breze: <ul style="list-style-type: none"> • šuma hrasta kitnjaka s bekicama (<i>Luzulo luzuloidi-Quercetum</i>) • šuma hrasta kitnjaka s brdskom vlasuljom (<i>Festuco drymeiae-Quercetum</i>). 	Oporavak Psihičko rasterećenje Šetnja Promatranje Doživljavanje Lov Fotografiranje Vožnja biciklom Planinarenje Sakupljanje gljiva Sakupljanje kestena Sakupljanje ljekovitog bilja
Močvare <ul style="list-style-type: none"> • Lonjsko polje 	Doživljavanje prirode Promatranje pojava
Endemsko bilje <ul style="list-style-type: none"> • Crvenocrni kukurijek 	Promatranje biljaka Edukacija
Ugrožene biljne vrste <ul style="list-style-type: none"> • Zvezdasti šaš • Dugolisna čestoslavica 	Promatranje Fotografiranje Edukacija
Uzgajana vegetacija	Općenito stručno – znanstvena edukacija
Oranice i livade	Obrađivanje zemlje Ubiranje plodova
Vinogradi²³ <ul style="list-style-type: none"> • Moslavački vinogradi: izvorne sorte grožđa moslavac, dišeća ranina (belina) i škrlet 	Doživljavanje krajobraza Berba grožđa Degustacija vina Promatranje pojava
Voćnjaci	Branje plodova

Izvor: izrada autora prema metodologiji Kušen, E. (2002): *Turistička atrakcijska osnova, Institut za turizam, Zagreb*

Spomenuto je već da se radi o gorskom području bogatom prirodnom vegetacijom gdje prevladavaju šume, a vrste šuma koje su najzastupljenije su bukove, hrastove i grabove, čija je detaljnija podjela navedena u prethodnoj Tablici 7. Edemsko bilje koje se nalazi na Moslavačkoj gori je crvenocrni kukurijek, a ugrožene biljne vrste su zvezdasti šaš i dugolisna čestoslavica. Na plodnom tlu u podnožju Moslavačke gore obrađuje se zemlja kako bi se

²² Plan upravljanja Moslavačkom gorom, https://www.smz.hr/images/stories/okolis/2022/Prijedlog_Plana_upravljanja_regionalnog_parka_Moslavacka_gora.pdf (1.10.2022)

²³ Turistička zajednica grada Kutine, https://www.turizam-kutina.hr/DOZIVITE/Atrakcije/Moslavacka-vinska_cesta, (1.10.2022.)

uzgajale različite poljoprivredne kulture za prodaju i uzgoj stoke. Osim poljoprivrednih kultura zastupljeni su i voćnjaci na većim ili manjim površinama. Moslavina posjeduje i tri izvorne sorte grožđa, a to su škrlat, moslavac i dišeća ranina (belina). Nakon biljnog svijeta slijedi životinjski svijet.

3.1.5 Životinjski svijet

Uz biljni svijet, neizostavni dio zaštićenog prirodnog područja obuhvaća i životinjski svijet koji je prikazan u ovom poglavlju. Detaljniji popis životinja naveden je u sljedećoj tablici. Kroz Tablicu 8. navedene su divlje zaštićene životinje u koje se ubrajaju sisavci, ptice, vodozemci, leptiri i puževi. Uz divlje zaštićene životinje navedene su i domaće životinje i lovišta na području Moslavačke gore.

Tablica 8. Životinjski svijet

Atrakcija	Motivi/aktivnosti
5. ŽIVOTINJSKI SVIJET	<ul style="list-style-type: none"> • DOKOLIČARSKA EDUKACIJA • ZADOVOLJSTVO • SPORTSKA REKREACIJA • NEDOKOLIČARSKI MOTIVI
Divlje zaštićene životinje²⁴	
Sisavci <ul style="list-style-type: none"> • Veliki potkovnjak • Velikouhi šišmiš • Vidra • Dabar Ptice <ul style="list-style-type: none"> • Kobac • Kratkokljuni puzavac • Bijela roda • Crna roda • Golub dupljaš • Mali djetlić • Crna žuna • Sokol lastavičar • Mala muharica • Patuljasti orao • Lastavica • Škanjac osaš • Zelena žuna • Crnoglavi batić • Pupavac Vodozemci <ul style="list-style-type: none"> • Smeđa šumska žaba • Žuti mukač Leptiri	Promatranje Fotosafari Edukacija

²⁴ Plan upravljanja Moslavačkom gorom, https://www.smz.hr/images/stories/okolis/2022/Prijedlog_Plana_upravljanja_regionalnog_parka_Moslavacka_gora.pdf (1.10.2022)

<ul style="list-style-type: none"> • Lastin rep 	
Puževi	
<ul style="list-style-type: none"> • Obična bezmjesečna zaklopnica 	
Domaće životinje	
Autohtone pasmine²⁵	Jahanje
<ul style="list-style-type: none"> • Hrvatski hladnokrvnjak • Hrvatski posavac • Slavonsko – srijemsko podolsko govedo • Turopoljska svinja • Posavska guska • Posavski gonič 	Uzgoj Promatranje Edukacija
Lovišta²⁶	
Državno otvoreno lovište:	Lov
<ul style="list-style-type: none"> • Zapadna Garjevica – L.G. Moslavina Plus d.o.o., Zagreb 	Promatranje Fotosafari
Zajedničko otvoreno lovište:	
<ul style="list-style-type: none"> • Popovača – LD Šljuka • Voloder – LU Fazan • Ciglenica – LU Jelen • Kutina – LU Vepar 	

Izvor: izrada autora prema metodologiji Kušen, E. (2002): Turistička atrakcijska osnova, Institut za turizam, Zagreb

Divlje zaštićene životinje na području Moslavačke gore su sisavci veliki potkovnjak, velikouhi šišmiš, vidra i dabar. Zaštićen je i značajan broj ptica čiji je popis naveden u prethodnoj tablici 7. Životinjski svijet. Od vodozemaca je zaštićena smeđa šumska žaba i žuti mukač. Zaštićeni leptir je lastin rep, a zaštićeni puž je obična bezmjesečna zaklopnica. Autohtone pasmine domaćih životinja su hrvatski hladnokrvnjak, hrvatski posavac, slavonsko – srijemsko podolsko govedo, turopoljska svinja, posavska guska i posavski gonič. Šumska područja podijeljena su na lovišta u kojima se provode aktivnosti lova na divlje životinje. U sljedećem poglavlju pisano je o prirodnoj baštini Moslavačke gore.

3.1.6. Prirodna baština

Najvažniji dio turizma temeljenog na prirodi je prirodna baština na kojoj se zasnivaju motivi dolaska posjetitelja i provođenje aktivnosti koje su dostupne na tom području. Tablični prikaz postojanja prirodne baštine promatranog područja može se vidjeti u sljedećoj Tablici 9.

²⁵ Lonjsko polje, <https://pp-lonjsko-polje.hr/vrijednosti-parka/prirodne-vrijednosti/izvorne-pasmine/> (1.10.2022.)

²⁶ Plan upravljanja Moslavačkom gorom,

https://www.smz.hr/images/stories/okolis/2022/Prijedlog_Plana_upravljanja_regionalnog_parka_Moslavacka_gora.pdf (1.10.2022)

Tablica 9. Prirodna baština

Atrakcija	Motivi/aktivnosti
6. PRIRODNA BAŠTINA²⁷	<ul style="list-style-type: none"> • DOKOLIČARSKA EDUKACIJA • ZADOVOLJSTVO • SPORTSKA REKREACIJA • NEDOKOLIČARSKI MOTIVI
Regionalni parkovi	
Regionalni park Moslavačka gora	Pješačenje Planinarenje Fotografiranje Promatranje Doživljavanje
Park šume	
Park šuma Šanac – Ciglenica	Rekreaciju Boravak u prirodi Pješačenje Nordijsko hodanje Trčanje
Zaštićena područja²⁸	
Zaštitna šuma Garić grad	Pješačenje Fotografiranje Promatranje Vožnja bicikla Planinarenje
Područja očuvanja značajna za vrste i stanišne tipove (POVS) Bjelovarsko-bilogorske županije:	
<ul style="list-style-type: none"> • HR2001285 Gornja Garešnica 	

Izvor: izrada autora prema metodologiji Kušen, E. (2002): Turistička atrakcijska osnova, Institut za turizam, Zagreb

Prirodna baština koja ima najjači potencijal a razvoj ovoga područja je Regionalni park Moslavačka gora, Park šuma Šanac – Ciglenica, Zaštitna šuma Garić grad i područja očuvanja značajna za vrste i stanišne tipove Bjelovarsko – bilogorske županije. Aktivnosti koje se mogu provoditi na navedenim zaštićenim područjima su pješačenje, planinarenje, fotografiranje, promatranje, doživljavanje, boravak u prirodi, različite rekreacije, trčanje, vožnja bicikla i slično.

3.2 Ostali izravni turistički resursi

Nakon temeljnih turističkih resursa slijedi prikaz ostalih turističkih resursa gdje su prikazani turističko ugostiteljski objekti što uključuje objekte za smještaj i gastronomske objekte te prateće turističke sadržaje koji su najatraktivniji na svakome od navedenih područja. Područje Moslavačke gore u sljedećim tablicama podijeljeno je na općine i gradove na čijem se teritoriju nalazi te su tako navedeni i postojeći sadržaji.

²⁷ Zaštita prirode Sisačko – moslavačke županije, <https://zastita-prirode-smz.hr/zastcena-podrucja/>, (1.10.2022.)

²⁸ Zaštita prirode BBŽ, <https://www.zastita-prirode-bbz.hr/podrucja/zastitne-sume-garic-grad/> (12.10.2022.)

3.2.1. Turističko ugostiteljski objekti

Turističko ugostiteljski objekti obuhvaćaju hotele i hostele, sobe i apartmane, seoska domaćinstva i kuće za odmor koje se mogu pronaći u ponudi turističkih sadržaja na područjima iz Tablice 10. U sljedećoj Tablici 10. prikazan je smještaj na području grada Čazme, općine Ivanska, općine Berek, općine Velika Ludina, grada Popovače i grada Kutine.

Tablica 10. Smještaj

	HOTELI I HOSTELI	SOBE I APARTMANI	SEOSKA DOMAĆINSTVA	KUĆE ZA ODMOR
Grad Čazma²⁹	-	Apartman „Luka“ Apartman „Nana“ Apartman „Tea“ Kavana „Ana“ Apartman „Hubertus“ Apartman „Infinity“ Apartman „Lea“ Apartman „Lea 2“	Seoski turizam Pirak „Zmajevno gnijezdo“	Kuća „Lucija“ Kuća za odmor „Kod Brune“ Kuća za odmor „Sovari“
Općina Ivanska	-	-	-	-
Općina Berek	-	Prenočište Vila Garić	-	Kuća za odmor „Miran san“ Birds Nest
Općina Velika Ludina	-	Marijan Pavić	Moslavačka priča	Vikendica Wisteria Modern House Surrounded By Nature
Grad Popovača³⁰	-	Apartman Jana Studio apartmani u domaćinstvu Blažević Studio apartmani i soba „Lili“ Sobe „Hermelin“ Potok Plavi Lav d.o.o. sobe za iznajmljivanje	Winery&holiday house Belajec Seoski turizam Sambolek Ranč – obrt za ugostiteljstvo Opg seoski turizam bistrički / auto kamp Bistrički	Kuća za odmor "Blackrock Siscia" Kuća za odmor Aurelija Ruralna kuća za odmor „Trnovka“ Kuća za odmor „PIO“
Grad Kutina³¹	Hotel Kutina Hostel Majić	Sobe Kosec Kings Pub Apartmani Vinea Sobe i studio apartmani Lipa Jana Kutina	Repušnička klet Klet Leskarac Zeleni put Lonjski dvori	-

Izvor: izrada autora

Iz prethodne Tablice 10. može se zaključiti kako na području Moslavačke gore prevladava privatni smještaj koji nudi sobe i apartmane, kuće za odmor i seoska domaćinstva. Primjetno je

²⁹ Turistička zajednica Grada Čazme, <https://www.tz-cazma.hr/smjestaj/> (12.10.2022.)

³⁰ Turistička zajednica Grada Popovače, <https://www.tzgp.hr/vasi-domacini/smjestaj> (12.10.2022.)

³¹ Turistička zajednica Grada Kutine, <https://www.turizam-kutina.hr/> (12.10.2022.)

kako nedostaje hotelskog smještaja. Jedan hotel i jedan hostel nalaze se samo u gradu Kutini, dok na ostalom području nema ovakve vrste smještaja. Može se primijetiti kao općine imaju skromniju ponudu smještaja, ali to se moglo i očekivati obzirom da se radi o manjim sredinama. Zanimljivo je kako Općina Ivanska nema niti jedan oblik ponude smještaja na svom području za razliku od ostalih. Grad Kutina, iako nudi smještaj u hotelu i hostelu, nema u ponudu niti jednu kuću za odmor, samo četiri seoska domaćinstva i nekoliko apartmana i soba. Uz smještajne objekte, važno je za spomenuti i objekte koji imaju i gastronomsku ponudu. U sljedećoj Tablici 11. navedeni su restorani i seoska domaćinstva, kafići, slastičarnice i vinarije podijeljeni po gradovima i općinama područja Moslavačke gore.

Tablica 11. Gastronomija

	Restorani i seoska domaćinstva	Kafići	Slastičarnice	Vinarije
Grad Čazma	Seoski turizam Pirak „Zmajev gnijezdo“ Pizzeria Fokus Fast Food Pomalo Gostionica Čazma	Kavana Ana Caffe i Bistro Blic Shine Caffe bar Denis Caffe bar Špica	Slastičarnica Mimas	-
Općina Ivanska	-	Caffe bar Roky Caffe bar Saloon Fićo Feniks	Slastičarna Miranda	-
Općina Berek	-	Caffe bar GTI	-	-
Općina Velika Ludina	Moslavačka priča	Caffe bar Bolero Caffe bar Darek Caffe bar Enigma Caffe bar Pegaz	-	-
Grad Popovača	Winery&holiday house Belajec Seoski turizam Sambolek Ranč – obrt za ugostiteljstvo Opg seoski turizam bistrički / auto kamp Bistrički Restoran August	Caffe bar Royal Caffe bar NoLo Kaktus Lanterna	Slastičarnica Dinamo	Vinarija Trdenić Vinarija Miklaužić Vinarija Florijanović Vinarija Belajec Vinarija Prpić Vinarija Cvanciger Vinarija August Vinarija Kosovec
Grad Kutina³²	Repušnička klet Klet Leskarac Zeleni put Lonjski dvori Moslavačka hiža- Hotel Kutina Bistro i catering "Titanik" Bistro Dunja Restoran Servus King's Pub Pizzerija/restoran Tramontana	Taboo Caffe Caffe bar Kultura Caffe bar Quince Club of Art Caffe bar Tomislav Caffe bar Oxigen Caffe Gold Caffe bar Ram Caffe bar Black Velvet Caffe bar & Caffe bar Pepi	KIRA Zdravljak MANS Slastičarna Šarlota Slastičarnica Vikend	Vinarija Ivanić Vinska kuća Kašner OPG Stjepan Tušek Vina Košutić OPG Vdović Vinski podrum Brlić OPG M. Solenički Klet Romić Klet Mikša OPG Sambolek Moslavačka klet Vinarija Jaram

³² Turistička zajednica Grada Kutine, <https://www.turizam-kutina.hr/> (12.10.2022.)

	Ugostiteljski obrt KEBAB "Kod Đurđe Restoran Dioniz	Caffe bar Paris Caffe bar Dodo Caffe bar 007		Lagena Winery
--	---	--	--	---------------

Izvor: izrada autora

Usporedbom prethodne dvije Tablice 10. i Tablice 11. može se zaključiti kako je gastronomska ponuda zastupljenija u odnosu na smještajnu. Od navedene ponude, najzastupljeniji su kafići u svim gradovima i općinama. Zatim slijede restorani i seoska domaćinstva s gastronomskom ponudom koji su također vrlo značajni, ali nema ih na području općina Berek i Ivanska. Slastičarnice se ne nalaze u općinama Berek i Velika Ludina. Vinarije su zastupljene samo na području gradova Popovača i Kutina, ali u značajnom broju, a povezane su Moslavačkom vinskom cestom. Nakon analize ponude smještaja i gastronomije, slijedi analiza pratećih turističkih sadržaja zastupljenih na istom području.

3.2.2. Prateći turistički sadržaji

U prateće turističke sadržaje s područja Moslavačke gore navedene su najpoznatije kulturne znamenitosti, sportski sadržaji, ceste, putevi i staze te ostale turističke usluge koji se navode u turističkoj ponudi gradova i općina. Tablica 12. prikazuje popis najznačajnijih pratećih turističkih sadržaja Moslavačke gore.

Tablica 12. Prateći turistički sadržaji

	Kulturne znamenitosti	Sportski sadržaji	Ceste, putevi i staze	Ostale turističke usluge
Grad Čazma	Crkva Sv. Marije Magdalene Galerija Anton Cetin Galerija Aleksandar Marks Galerija Franjo Matešić u Bojani Tradicijska Moslavačka baština	ŠRC Vustje Sportski tereni u Čazmi Školska sportska dvorana Čazma	Biciklističke rute Jahaće rute Poučna staza Medjame Poučno tematska staza Dolina Česme	Prvo hrvatsko biološko kupalište KK Husar – Jahanje Eko – etno Resort Sišćani
Općina Ivanska	Crkva Sv. Ivan Krstitelj	Sportska dvorana OŠ Ivanska	-	Sportski klubovi i udruge
Općina Berek	Crkva Sv. Mihaela u Bereku	Sportska dvorana OŠ Berek	-	LD Berek
Općina Velika Ludina	Crkva Sv. Mihaela Arkandela	-	-	Udruge i klubovi Velika Ludina
Grad Popovača	Tradicijska okućnica starog moslavačkog trijema u Popovači	Biciklističke i pješačke staze i putevi	Moslavačka vinska cesta Moslavačke cikloturističke rute	Wellness studio za masažu MOTIMARI – najam quada

				Zeleni kadar – Paintball udruga OPG Petters – jahanje KK Challenge
Grad Kutina	Crkva Svete Marije Snježne OŠ Mate Lovrak Moslavački Trijemovi Muzej Moslavine Galerija Muzeja Moslavine Vinski Dvor Arheološka nalazišta	Sportska dvorana Kutina Biciklističe i pješačke staze i putevi	Moslavačka vinska cesta Planinarska staza Crkveni jarak Poučna staza Turski stol Moslavačke cikloturističke rute	OPG Trem – jahanje Lov i ribolov Kutina PD Yeti Kutina i HPD Jelengrad - Planinarenje

Izvor: izrada autora

U svim gradovima i općinama može se pronaći pratećih turističkih sadržaja, osobito kulturnih znamenitosti gdje su najbrojnije crkve, a ističe se i moslavačka baština gdje su najpoznatiji Moslavački Trijemovi u Kutini, Popovači i Čazmi. Sportski sadržaji su zastupljeniji u gradovima, nego u općinama, gdje se uz sportske dvorane mogu pronaći dodatni sporski tereni i sadržaji. Također je slična situacijama sa cestama, putevima i stazama koji se nalaze u gradovima, gdje su najzastupljenije biciklističke rute, a zatim slijede i planinarske i poučne staze te vinska cesta i jahaće rute. Od ostalih turističkih usluga, važno je za spomenuti prvo hrvatsko biološko kupalište u Čazmi. Također, od ostalih turističkih usluga u gradovima i općinama moguće je pronaći klubove i udruge koje nude različite vrte aktivnosti poput biciklizma, planinarenja, jahanja, lova, ribolova, najam quada, paintball i slično. Nakon provedenih analiza slijedi detaljniji prikaz ponude najzastupljenijih aktivnosti koje se mogu pronaći u ponudi na području Moslavačke gore.

4. AKTIVNOSTI KOJE SE NALAZE NA MOSLAVAČKOJ GORI

Brdsko – planinski reljef Moslavačke gore s pretežito šumskim područjima s ponešto travnatih i poljoprivrednih površina te pokojim potokom i jezerom odličan su prostor za provođenje različitih sportsko – rekreativnih aktivnosti u prirodi. Prisustvo kulturno – povijernih i geoloških atrakcija i znamenitosti dodatan su motiv za posjet i obilazak šumskih staza i planinarskih puteva koje krije Moslavačka gora. Iako ovo područje posjeduje status Regionalnog parka, ne postoji javna ustanova ili neki drugi oblik organizacije koji bi cjelovito upravljao i kontrolirao područje i turističke aktivnosti na njemu, već sve poslove obavljaju javne ustanove koje djeluju na području dviju županija. Sportsko – rekreativne aktivnosti na području Moslavačke gore postoje, ali je teško sa sigurnošću tvrditi o kolikom se točno broju aktivnosti

radi, u kojoj mjeri, vrsti, i jesu li to turistički posjeti, lokalni izleti ili pojedinačne ili grupne sportsko – rekreacijske aktivnosti jer ne postoji nikakav sustav bilježenja koji bi to potvrdio. Trenutni način koji bi mogao ponuditi neke od informacija aktivnosti je provjeriti aktivnosti u lokalnim zajednicama, odnosno koji to klubovi ili udruge imaju u ponudi ili provode različite vrste aktivnosti, a da se odvijaju na području Moslavačke gore. Utvrđivanjem trenutne ponude i stanja, moglo bi se zaključiti koji oblik aktivnosti posjeduje najbolje predispozicije za razvoj u turističkom smjeru. Kroz poglavlje Turistička atrakcijska osnova Moslavačke gore navedeni su sadržaji i ponuda ovoga područja, a od sportsko – rekreativnih aktivnosti najviše se ističu planinarenje, biciklizam i jahanje. Detaljniji uvid u stanje i ponudu pojedinih aktivnosti prikazani su u sljedećim poglavljima.

4.1 Planinarenje

Obzirom da je promatrano područje gora, jasno je da se može naslutiti kako bi se mogle i trebale odvijati aktivnosti poput šetnji, odnosno planinarenja. Iako se Moslavačka gora ne ističe značajno visokim vrhovima, svejedno je pogodna za provođenje sportsko – rekreativnih aktivnosti poput planinarenja, kako za laike i početnike, tako i za iskusne planinare i ekstremnije sportaše. Da bi se moglo govoriti o planinarenju, potrebno je prvo upoznati se s definicijom i značenjem pojma, te što on sve obuhvaća. Margan 2007. godine u svojoj knjizi Planinarski koraci navodi da je planinarstvo zapravo sportska disciplina. Također navodi da je cilj planinarenja osposobiti čovjeka da savlada teško prohodne terene i boravi u prirodi spreman na njene klimatske uvijete. Planinar se treba postupno pripremiti za rješavanje svih težih problema kretanja i boravka u planini što uključuje i specijaliziranu opremu, odnosno obuću i odjeću s dopunskim priborom.

Na području i u okolici Moslavačke gore mogu se pronaći čak tri planinarska društva koja sa svojim članovima planinari stazama Moslavačke gore. Ta društva su:

1. Planinarsko društvo Yeti Kutina
2. Planinarsko društvo Jelengrad Kutina
3. Planinarsko društvo Garjevica Čazma

Informacije, bilješke i dokazi o djelovanjima i aktivnostima navedenih planinarskih društava koje su javno dostupne su poprilično ograničene i skromne. U nastavku slijedi nekoliko citata i informacija kao dokaz njihovog postojanja. Prvo nastalo planinarsko društvo na ovom području je Planinarsko društvo Yeti. „Planinarsko društvo “Yeti “ iz Kutine osnovano

je 1984 godine. U društvu aktivno sudjeluje 20-tak planinara koji se bave različitim aktivnostima od klasičnog planinarenja po domaćim i stranim planinama, pa do težih alpinističkih uspona. Naše društvo vodi brigu o obilaznici pod nazivom: *Kružni put po Moslavačkoj gori*.³³ Drugo planinarsko društvo koje je osnovano na području Kutine je Planinarsko društvo Jelengrad. „Planinarsko društvo “Jelengrad” iz Kutine upisuje u Registar društvenih organizacija 22. listopada 1990. godine i time i službeno počinje djelovati. Društvo dobiva na uporabu napuštenu školsku zgradu u selu Moslavačka Slatina, koju može koristiti kao planinarsku kuću.³⁴ Treće najmlađe planinarsko društvo je s područja grada Čazme, a zove se Garjevica. „Na osnivačkom Zboru 01. veljače 2012.godine stvoreno je Hrvatsko planinarsko društvo „Garjevica“ Čazma, koje je u tom trenutku postalo 260-a članica Hrvatskog planinarskog saveza, a za prvog predsjednika društva, izabran je Franjo Jagatić, ujedno i voditelj Turističke zajednice Moslavina-Čazma.“³⁵ Točne informacije o učestalosti planinarenja, o broju ljudi, o prijeđenim kilometrima i slično, nisu javno navedene tako da se ne može govoriti zastupljenosti planinarstva na Moslavačkoj gori.

Obzirom na površinu Moslavačke gore koja u usporedbi s drugim gorjima Hrvatske ne zauzima značajno veliku površinu te ne uživa status iznimne popularnosti, može se pohvaliti s brojnim planinarskim stazama koje ustvari mogu biti dokaz planinarskih aktivnosti. Na Moslavačkoj gori, Planinarsko društvo Garjevica navodi sedam planinarskih staza. Prva staza je Imanje Salaj – Poljanka s oznakom 120, duljine 8,1km za koju je potrebno prosječno dva sata i trideset minuta hoda. Druga staza je Poljanka – Stara straža s oznakom 121, duljine 1,9km za koju je potrebno 40 minuta hoda. Sljedeća staza je Košutgrad – Pleterac s oznakom 122, duljine 6km s vremenom od jednog sata i pedeset minuta hoda. Nadalje, navodi se i staza Jelen grad – Mjesec s oznakom 124, koja je dugačka 2.8km te je za nju potrebno sat vremena hoda. Najduža navedena staza je Pešut – Mjesec s oznakom 125, a dugačka je 9km i za njezin prelazak je potrebno dva sata i četrdeset pet minuta. Posljednja navedena staza je Prijevoj baza – Kaluđerov grob s oznakom 126, duljine 3.3km te prosječnog vremena hodanja 50 minuta.

Nadalje, Na web stranici Moslavačke gore navodi se još nekoliko staza i putova koji su najpopularniji za izletnike i planinare. Prvi se ističe Kružni put Planinarskog društva Yeti iz Kutine koji kreće iz Prijevoja Gornje Jelenske te ide preko Puklog kamena, Humke, Visa, Bele Crkve, Jezera Mikleuška, kapelice sv. Benedikta pa završava u prijevoju. Za prolazak ovog

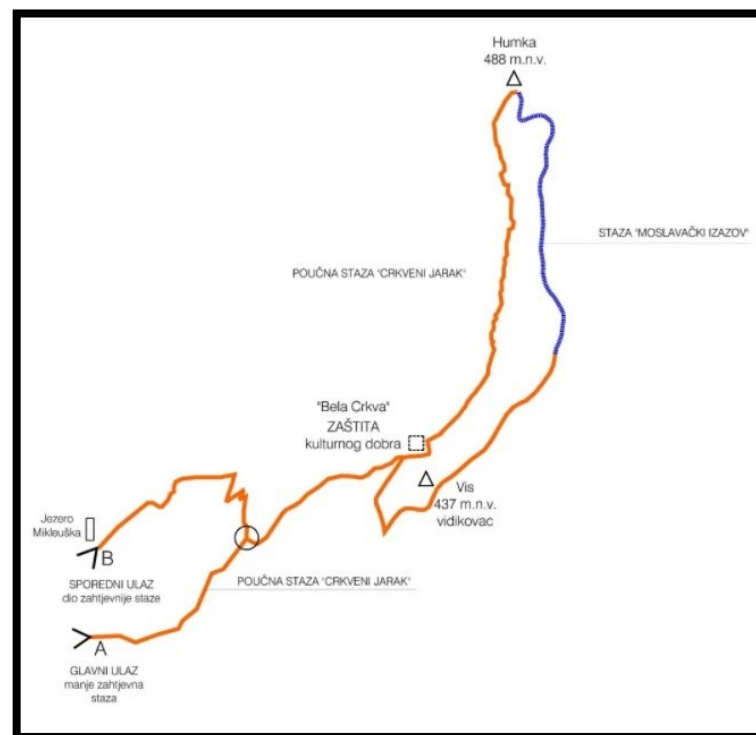
³³Yeti, https://www.yeti.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=49&Itemid=56 (23.1.2023.)

³⁴ Izletnik, <https://pdizletnik.hr/jelengrad-kutina/> (23.1.2023.)

³⁵ HPD Garjevica Čazma, <https://hpd-garjevica.hr/povijest-drustva/> (23.1.2023.)

kružnog puta predviđa se trajanje od 5 do 6 sati hoda. Kraća kružna ruta kreće i završava na Humci, a obilazi se Vis i Bela crkva. Trajanje ovog puta iznosi sat i pol do dva sata hodanja. Nedavno je oformljena Poučna staza „Crkveni jarak“ koja ima tri ulaza, a to su Jezero Mikleuška, Crkveni jarak i Humka, a na svakom ulazu se nalazi karta puta. Trenutno najpopularnija planinarska staza je upravo Poučna staza Crkveni jarak jer su na njoj izgrađeni vidikovci i odmarališta te izletišta, upravo s ciljem unaprjeđenja infrastrukture, Moslavačke gore. Slika 10. prikazuje Poučnu stazu Crkveni jarak.

Slika 10. Poučna staza Crkveni jarak

Izvor: Moslavina skrivena zemlja, <https://experiences.moslavina.travel/hr/products/poucna-staza-crkveni-jarak> (16.4.2023.)

Jedina turistička agencija koja organizira i nudi planinarske izlete na Moslavačku goru je Rural Escape Tours. „Dobitnici su nagrade Simply the best za 2021. godinu u kategoriji Putnička agencija / turistički programi za suradnju s lokalnom zajednicom i kreativno oblikovanje tematskih sadržaja i programa koji značajno upotpunjuju turističku ponudu destinacije Sjeverna Moslavina.“³⁶ Neki od izleta na Moslavačku goru koji su u ponudi navedene turističke agencije su Yoga Hikes, Povijest Moslavine za odrasle, Planinarenje uz 4

³⁶ Rural Escape Tours, <https://www.ruralescapetours.com/> (23.1.2023.)

elementa prirode, Garićgradske legende, Garićgradska avantura i Planinarenje za laike na Moslavačkoj gori. Osim planinarskih izleta u ponudi imaju i biciklističke izlete, upravo na istom području.

4.2 Brdski biciklizam

Nakon planinarenja slijedi opis druge sportsko - rekreativne aktivnosti koja se odvija na području Moslavačke gore, a to je biciklizam, odnosno brdski biciklizam obzirom da se radi o planinskom, tj. gorskom području koje zahtijeva drugačiju opremu i spremnost vozača. U odnosu na klasične bicikle, bicikl namijenjen za brdski biciklizam je specijalno napravljen da može izdržati teža opterećenja, a biciklist također mora biti posebno obučan i utreniran za savladavanje ovakvih zahtjevnih terena i u dobroj fizičkoj kondiciji. „Glavne ciljne skupine cikloturista su turisti koji kao transportno sredstvo za doživljaj na destinaciji koriste ove tri vrste bicikla:

1. MTB (brdski, offroad bicikl)
2. Trekking / urban (udoban gradski i međugradski bicikl potpuno opremljen svom opremom)
3. Cestovni / trkaći (sportski, ultra laki bicikl namijenjen brzom vožnji isključivo po asfaltiranim cestama za promet motornih vozila i širokim biciklističkim stazama)³⁷

Kako je već navedeno, obzirom da se radi o brdsko - planinskom reljefu, pretpostavlja se da je i aktivnost koja se provodi uz pomoć bicikla onda brdski biciklizam ili MTB, što se može nazvati planiciklizam, iako u svakodnevnom govoru ovaj izraz nije značajno zastupljen. Margan u svojoj knjizi Planinarski koraci 2007. godine opisuje i brdski biciklizam koji naziva planiciklizmom, a definira ga kao vještinu vožnje bicikla koji je posebno napravljen kao sportski bicikl za izvanredno teška opterećenja. Bicikl mora biti posebno napravljen zbog specifičnosti i zahtjevnosti terena po kojim se vozi.

Na području Moslavačke gore i u njezinom okruženju postoji jedan aktivan biciklistički klub koji u suradnji s Turističkom zajednicom grada Kutine sudjeluje u organizaciji događaja. Jedan od događaja koji se organizira je Dan planeta Zemlje u Moslavini na biciklu koji se odvija jednim dijelom po zahtjevnijim područjima Moslavačke gore, što se ubraja u brdski biciklizam. „Biciklistički klub Kutina osnovan je davne 2008.godine, dok pravu renesansu i novo buđenje klub doživljava 2019. godine. Svi članovi su istinski zaljubljenici u bicikl i prirodu što i

³⁷ Dantes, <https://dantes.com.hr/cikloturizam-3-vrste-biciklizma-i-definicija-cikloturizma/> (16.4.2023.)

dokazuju svojim čestim i zajedničkim odlascima na biciklijade ili na vožnje po području Moslavačke gore. Vlastitom inicijativom članova uređena je i XC staza u dužini od cca 3,5 km u samoj šumi oko kutinskog bazena. Klub broji preko 60 članova koji su uglavnom iz Kutine, no ima članova i iz Siska, Daruvara, Petrinje i Popovače. Tradicionalno svake godine organiziraju se biciklistički maratoni: Kutina–Vukovar, Kutina–Knin, Kutina–Okučani.³⁸ Slika 11. prikazuje Biciklistički klub Kutina na Visu, najvišem vrhu Moslavačke gore, u sklopu manifestacije Dan planeta Zemlje na Biciklu u Moslavini koja se održala 2022. godine.

Slika 11. Dan planeta Zemlje na biciklu u Moslavini 2022.

Izvor: Radio Moslavina, <http://www.radiomoslavina.hr/2022/04/dan-planete-zemlje-na-biciklu-u-moslavini-okupio-velik-broj-biciklista-i-rekreativaca/> (16.4.2023.)

Dobro je spomenuti i da Biciklistički klub Kutina djeluje u sklopu Županijskog saveza. „Biciklistički klubovi članovi Županijskog Saveza okosnica su biciklizma u županiji. Grad Sisak centar je stoljetne tradicije biciklizma u Hrvatskoj budući su se prve biciklističke manifestacije održale baš u Sisku i okolici. Pored Siska, biciklizam je aktivan i u Gradu Kutini, Gradu Petrinji i Općini Topusko. Prva biciklistička cestovna utrka održana je 14.08.1892. od Zagreba do Petrinje.“³⁹

Uz planinarske puteve i staze, postoje i biciklističke rute koje prolaze područjem Moslavine, Moslavačke gore ili ga se dotiču, te su mješovitog karaktera jer se isprepliću

³⁸ Biciklistički savez sisačko moslavačke županije, <https://bssmz.hr/bk-kutina/> (26.1.2023.)

³⁹ Biciklistički savez sisačko – moslavačke županije, <https://bssmz.hr/portfolio/> (26.1.2023.)

cestovni i brdski predjeli. „U sklopu projekta "Moslavačke cikloturističke transverzale i lokalne rute" određene su i velikim dijelom obilježene biciklističke rute na području Kutine, Čazme, Garešnice, Popovače, Velike Ludine i Lipovljana tj. Moslavine i zapadne Slavonije.“⁴⁰ Rute koje su određene prolaze kroz gradove Kutinu, Popovaču i Čazmu, te kroz općinu Velika Ludina. Kroz Grad Kutinu obilježene su tri rute, a to su Vinska ruta dužine 10,5km, Naftna ruta dužine 23km i Rekreativna staza dužine 35km. Općina Velika Ludina ima dvije rute, a to su Ludinska jabuka dužine 16,5km i Jelengradska ruta dužine 23km. Grad Popovača također ima Jelengradsku rutu dužine 23km i Paklenjačku rutu dužine 32km. Na području grada Čazme obilježene su dvije rute, a to su Plava i Zelena ruta koje imaju dužine od 29,5km i 28km. Navedene rute imaju dionice koje prolaze kroz šumska područja i nešto su više nadmorske visine u odnosu na gradove, ali ne bi se mogle okarakterizirati isključivo kao rute brdskog biciklizma. Osim spomenutih biciklističkih ruta, na web stranici Moslavačke gore navedene su još neke rute koje prolaze područjem Moslavačke gore, a to su: Moslavački izazov, Moslavačka raposodija, Srednjovjekovna staza, Cikloturistička županijska ruta BBŽ 01, dio cikloturističke međunarodne rute Lonjsko polje – Balaton, Ruta Sjever – jug i Ruta Istok – zapad, zatim Ruta Sveti Vid na području grada Čazme, te rute SMŽ 1 i PPLP 03.

Turističku ponudu koja se odnosi na brdski biciklizam po Moslavačkoj gori, a već je unaprijed formirana i osmišljena od strane receptivne turističke agencije nudi jedino Turistička agencija Rural escape tours. Turistička agencija Rural escape tours u svojoj ponudi ima dva izleta koja se odnose na bicikliranje po Moslavačkoj gori sa biciklima na električni pogon, a to su Wine i eBike tura putevima Škrleta i E-Bike izazov po Moslavačkoj gori.

Nakon prikaza stanja planinarenja i brdskog biciklizma na području Moslavine i Regionalnog parka Moslavačka gora, slijedi prikaz stanja ponude i zastupljenosti sportsko - rekreativne aktivnosti jahanja koje mogu dovesti do konjičkog turizma.

4.3 Jahanje

Obzirom da se govori o ruralnom području s bogatim prirodnim okolišem, nije iznenađujuća zastupljenost ni postojanje sportsko – rekreativne aktivnosti kao što je jahanje. Čačić u knjizi Konjički turizam 2012. godine navodi kako je rekreativno jahanje jedna od

⁴⁰ Moslavina na kotačima, https://www.turizam-kutina.hr/Portals/0/Dokumenti/Putevi_i_staze/Moslava%C4%8Dke%20cikloturisti%C4%8Dke%20transverzale%20i%20lokalne%20rute%20-opisi.pdf (26.1.2023.)

najpopularnijih i najvažnijih aktivnosti koje se onose na ponudu u konjičkom turizmu. Također navodi i da rekreativno jahanje uključuje nekoliko aktivnosti koje se odvijaju u prirodnim područjima, a to su *trail* jahanje, *endurance* jahanje i *trekking* jahanje. Koji od spomenutih oblika jahanja turisti i rekreativci odabiru ovisi o vlastitim željama i interesima te o njihovoj psihofizičkoj spremnosti. Što je točno zastupljeno u konjičkoj ponudi ovoga područja, odnosno je li to ponuda za lokalno stanovništvo ili je to ponuda konjičkog turizma prikazat će se u nastavku. Čačić navodi da konjički turizam obuhvaća utrke, izložbe konja te razne manifestacija u kojima turist mogu sudjelovati pasivno ili aktivno.

Udruženja koja se bave jahanjem na području Moslavine i Moslavačke gore su:

1. Konjički klub Husar Čazma
2. OPG Petters – Voloder
3. Konjički klub Moslavina Challenge – Voloder
4. Ranch Rumba – Gornja Jelenska
5. Udruga Topot Kutina / OPG Trem

Prvi konjički klub na području Moslavačke gore je Konjički klub Husar iz Čazme. „Konjički klub “Husar” osnovan je 26. listopada 2001. godine u Čazmi.“⁴¹ U ponudi imaju školu jahanja za početnike, jahanje u manježu, terensko jahanje, pensionski smještaj za konje. Aktivno sudjeluju u *endurance* utrkama na području Hrvatske te su i organizatori vlastite *endurance* utrke koja se odvija na području Moslavačke gore pod nazivom „Moslavina endurance trail“, domaćin su prvenstva Bjelovarsko – bilogorske županije u endurance-u te su organizator konjičkih igri u Čazmi. Konjički klub Husar Čazma oformio je Jahače kolsku stazu Čazma – Lonjsko polje. Sljedeća Slika 12. prikazuje kartu Jahače kolske staze Čazma – Lonjsko polje.

„Ukupna duljina jahače-kolske staze je cca 33 km u jednom smjeru. Motiv izrade programa jahače-kolske staze je povezivanje Bjelovarsko-bilogorske županije s Lonjskim poljem jahače-kolskim putem neposredno uz rijeku Česmu, od Grada Čazme do sjeverozapadnog dijela Parka prirode Lonjsko polje. Nadalje, zaintrigirati turiste za atraktivno jahanje na konjima, te vožnju kolima pri čemu imaju mogućnost upoznavanja sa ljepotama krajolika, netaknute prirode te konzumiranja usluga i proizvoda područja bogatog slatkovodnom ribom, divljači, stokom, te poljoprivrednim proizvodima.“⁴²

⁴¹Konjički klub Husar, <https://kk-husar.hr/o-klubu/> (15.2.2023.)

⁴² Konjički klub Husar, <https://kk-husar.hr/jahace-kolska-staza-cazma-lonjsko-polje/> (15.2.2023.)

Slika 12. Jahače kolska staza "Čazma - Lonjsko polje"

Izvor: Konjički klub Husar, <https://kk-husar.hr/jahace-kolska-staza-cazma-lonjsko-polje/> (15.2.2023.)

Na području Volodera ponudu jahanja ima u ponudi OPG Petters koji radi pod nazivom „Jahaći centar Moslavine“. U svojoj ponudi imaju terensko jahanje za iskusne i početnike, školu jahanja za djecu i apsolutne početnike te šetnje na konju kao anti stresni program. Uz to nude i školu u prirodi za vrtičke i školske grupe gdje djecu uče nešto više o konjima i životu na selu. U Voloderu se nalazi i Konjički klub Moslavina Challenge koji također su svojoj ponudi imaju školu jahanja, šetnje na konju u prirodi i terenska jahanja za napredne jahače. Ne posjeduju službenu web stranicu tako da detaljniji podaci o klubu nisu dostupni, ali su aktivni na društvenim mrežama. Ranch Rumba nalazi se na području Popovače, točnije u mjestu Gornja Jelenska. U svojoj ponudi imaju školu jahanja za sve uzraste, ujahivanje konja, trening konja i pansion za konje. Na području grada Kutine djeluje Udruga Topot sa sjedištem i konjima koji su u vlasništvu OPG-a Trem. „Udruga TOPOT osnovana je 26.12.2007. godine s ciljem razvitka konjičkog sporta, stvaranja i unapređenja uvjeta za bavljenje konjičkim aktivnostima, organiziranja raznih edukacija i radionica za djecu i odrasle u svrhu promicanja ljubavi prema konjima i podizanja kvalitete života.“ Najvažnija aktivnost Udruge Topot je provođenje projekta „Intervencije uz pomoć konja za osobe s invaliditetom“ koji uspješno provodi već trinaest godina. Uz Udrugu Topot aktivno radi i OPG Trem koji u svojoj ponudi ima školu jahanja za djecu i odrasle, terenska jahanja za jahače i šetnje na konju za djecu.

Može se zaključiti kako je konjička ponuda na području Moslavačke gore postojana, aktivna i dostupna, ali je trenutno prvenstveno namijenjena lokalnom stanovništvu i djeci kao sportsko – rekreativna aktivnost, a ne kao ponuda konjičkog turizma.

5. EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE

U ovom dijelu se sažeto prikazuje korištena metodologija u provedbi empirijskog istraživanja. Nakon provedenog intervjua s predstavnicima turističkih zajednica i općina koje se nalaze na području Regionalnog parka Moslavačka gora, obrađuju se kvalitativni podaci čiji su rezultati prikazani u drugom dijelu poglavlja.

5.1 Metodologija empirijskog istraživanja

Cilj empirijskog istraživanja je utvrditi turističke resurse Regionalnog parka Moslavačka gora i njihovu iskorištenost za razvoj aktivnog turizma iz perspektive turističkih zajednica. Područje na kojem se primjenjuje istraživanje je Regionalni park Moslavačka gora, odnosno Turističke zajednice s navedenog područja i općine koje nemaju pripadajuće regionalne Turističke zajednice, a nalaze se unutar granica Regionalnog parka. Sukladno tome, uzorak ispitanika je 6 turističkih zajednica i općina. Turističke zajednice i općine koje su sudjelovale u istraživanju su Turistička zajednica grada Kutine, Općina Ivanska koja je dio Turističke zajednice Bjelovarsko – bilogorske županije, zatim Turistička zajednica grada Popovače, pa Turistička zajednica Garić grad – Berek i Štefanje, nakon toga je sudjelovala Turistička zajednica grada Čazme i Općina Velika Ludina koja pripada pod Turističku zajednicu Sisačko – moslavačke županije. Pobrojene turističke zajednice su ujedno i odgovor na prvo pitanje intervjua, jer odgovaranje nije bilo anonimno. Instrument koji se koristio u empirijskom istraživanju je intervju jer je prikladan za korištenje kod malog uzorka ispitanika što je ovdje slučaj. Intervju je ne strukturiran, odnosno tip pitanja je otvoreni. Metoda koja je korištena za prikupljanje podataka je putem e – maila. Pitanja za intervju su sastavljen pomoću Google obrasca, te su se ispunjavala online elektronskim putem. Obrada podataka koji su se prikupili provedbom intervjua je deskriptivna, odnosno opisna što je prikazano u sljedećem poglavlju. U nastavku slijedi deset pitanja na koja su ispitanici dali svoje odgovore.

1. Koji je naziv turističke zajednice u čije ime ispunjavate anketu?
2. Koji je preferirani oblik turizma koji razvijate na području na kojem djelujete?
3. Ukoliko vidite Moslavačku goru kao potencijal za razvoja turizma, istaknite koji su po vama najvrjedniji resursi područja, kao i turističke aktivnosti koje treba poticati?
4. Koje ste do sada resurse Moslavačke gore angažirali u turizmu i potaknuli turističke aktivnosti na navedenom području?

5. Imate li trenutno aktivnih projekata s ciljem razvoja turizma na području Moslavačke gore koji se odnose na unaprjeđenje ili iskorištavanje resursa, pokretanje aktivnosti i razvoj pojedinog oblika turizma? Ako je odgovor pozitivan, ukratko opišite.
6. Imate li u skorijoj budućnosti u planu pokrenuti projekt s ciljem razvoja turizma na Moslavačkoj gori koji se odnose na unaprjeđenje ili iskorištavanje resursa, pokretanje aktivnosti i razvoj pojedinog oblika turizma? Ako je odgovor pozitivan, ukratko opišite.
7. Ukoliko radite na projektima vezanim za Moslavački goru, radite li ih samostalno ili u suradnji s nekim od dionika?
8. Smatrate li da je udruživanje lokalnih turističkih zajednica neophodno za uspješan razvoj turizma na području Moslavačke gore? Ako je odgovor pozitivan, ukratko opišite u kojim područjima je potrebna suradnja i potencijalne pozitivne ishode suradnje.
9. Pratite li broj, strukturu i aktivnost posjetitelja Moslavačke gore? Ako pratite opišite na koji način to radite, a ako ne pratite, opišite koji je problem.
10. Na kraju, sažeto opišite faktore koji su poticajno i/ili negativno utjecali na angažiranje resursa Moslavačke gore u turizmu te poticanje razvoja turističkih aktivnosti.

5.2 Rezultati empirijskog istraživanja

Dugim pitanjem se utvrđuju preferirani oblici turizma koje turističke zajednice razvijaju na svom području. Prema odgovorima iz provedene ankete može se zaključiti kako su najzastupljeniji oblici turizma eno – gastronomski, kulturno – povijesni, zeleni, agroturizam, ruralni i aktivni turizam.

Najvrjedniji resursi koje treba isticati na Moslavačkoj gori prema odgovorima iz ankete su geološka baština, mističnost i neistraženost područja odnosno kulturno-povijesna i arheološka baština te prirodne ljepote i očuvanost krajolika što uključuje turističke atrakcije kao što su Garić grad, Jelen grad, Košutgrad, Kamene kugle, kamenolomi i slično.

Turističke aktivnosti koje treba nastaviti poticati prema odgovorima ispitanika su planinarenje, brdski biciklizam, rekreativni aranžmani popraćeni autohtonom eno-gastro ponudom te upoznavanje turista i posjetitelja s lokalnom zajednicom radi stvaranja osjetilnih i emotivnih doživljaja u destinaciji koje se mogu postići kroz izgradnju poučnih staza, izletišta i kuća za odmor.

Odgovori na četvrto pitanje daju jasnu sliku koji su to do sada resursi uključeni u turističku ponudu Moslavačke gore te koje su uz njih potaknute aktivnosti. Resursi moslavačke gore koji su do sada već angažirani u turizmu su geološki, arheološki, kulturno – povijesni i

prirodni resursi. Odnosno, uključena je poučna staza Crkveni jarak, poučna staza u šumi Garjevica, Garić grad za planinare i izletnike, te Jelen grad u kojem se organiziraju koncerti klasične glazbe, a još se spominju i Košutgrad i kamenolom Pleterac.

Najznačajniji trenutno aktivni projekt na području Regionalnog parka Moslavačka gora je projekt *"Moslavačka gora - inicijativa za UNESCO geopark"* u kojem najvećim dijelom sudjeluje Turistička zajednica grada Kutine s Lokalnom akcijskom grupom Moslavina i Turistička zajednica grada Popovače s ciljem uključivanja što većeg broja dionika, odnosno turističkih zajednica s područja Moslavine.

Ciljevi ovog projekta su uspostava geoparka i stavljanje u turističku funkciju, promocija i povećanje prepoznatljivost cijelog područja, umrežavanje s ostalim geoparkovima, razvoj edukativnih programa za škole i zaštita okoliša. Kroz projekt je oformljena poučna staza Crkveni jarak, uređeno je izletište s klupama kraj jezera Mikluška koje je izmuljeno i popravljena brana i na vrhu Moslavčke gore je postavljeno odmorište s kupama i stolovima, karta i poučni paneli.

Turistička zajednica grada Čazme sudjeluje u projektu brendiranja regije Moslavina, a turistička zajednica Garić grad radi na obnovi kula Garić grada. Općina Velika Ludina radi na projektu izgradnje akumulacijskog jezera na području Moslavačke gore, kojemu primarna svrha nije turistička, ali ukoliko bude interesa, moglo bi biti dobar potencijal za izgradnju izletišta kao i akumulacijsko jezero Mikleuška.

U skorijoj budućnosti u planu postoje projekti s ciljem razvoja turizma na Moslavačkoj gori koji se odnose na unaprjeđenje ili iskorištavanje resursa, pokretanje aktivnosti i razvoj pojedinog oblika turizma. U nastavku slijedi kratak opis projekata koje su naveli ispitanici.

Projekt izgradnje i uspostave Interpretacijskog GEO centra Moslavačke gore u Krajiškoj Kutinici utjecat će na ukupni društveni i gospodarski boljitak cijele regije, porast broja posjetitelja te njihovu sigurnost, s ponudom multimedijske dvorane, edukativnog parka i škole na otvorenom. U tijeku je izrada projektne dokumentacije. Projekt će se financirati putem Javnog poziva za financiranje izrade projektne dokumentacije za prijavu projekata za financiranje iz Nacionalnog plana oporavka i otpornost, Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost.

Sljedeći projekt je Prostorno-programska projektna studija lokacije Vis na Moslavačkoj gori koja upućuje na izgradnju izletničkog odmorišta i velikog vidikovca koji bi s Visa pružio panoramu na Moslavinu i susjedne gore i planine. Faza realizacije projekta je idejna. Zatim slijedi projekt Izletište jezero Mikleuška. Nakon izmuljivanja jezera i postavljanja nove ustave/brane te nakon postavljanja izletničko-odmorišne infrastrukture u blizini, ideja je

uspostava ugostiteljske ponude za posjetitelje i mjesta za glamping pored jezera. Faza realizacije projekta je idejna.

Ostale turističke zajednice koje su sudjelovale u istraživanju navode projekte vezane uz izgradnju poučne staze, igrališta za djecu, ribnjaka, puta do Kamenih kugli, obnovu Garić grada, izgradnja akumulacijskog jezera, projekti na području grada Čazme te suradnja s lokalnim turističkim zajednicama i LAG Moslavinom.

Sedmo pitanje se odnosi na suradnju kroz navedene projekte, odnosno, provode li ih samostalno ili u suradnji. Prema odgovorima ispitanika, turističke zajednice s područja Moslavačke gore projekte rade kroz međusobne suradnje, zatim u suradnji s LAG Moslavina, Hrvatskim Šumama, Hrvatskim Vodama, Sisačko – moslavačkom županijom, Bjelovarsko – bilogorskom županijom, Ministarstvom kulture, i javnim ustanovama za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode.

Sve ispitane turističke zajednice smatraju kako je međusobna suradnja potrebna i neophodna za uspješan napredak i razvoj. Također navode da je udruživanje lokalnih turističkih zajednica neophodno za uspješan razvoj turizma na području Moslavačke gore ponajprije zbog administrativnih prepreka koje u velikoj mjeri utječu na predug proces realizacije projekata. Drugi razlog obavezne sinergije svih sudionika u razvoju turizma Moslavačke gore jest uključivanje lokalne zajednice u sve procese (lokalno stanovništvo, udruge, obrti, OPG-i, klubovi i sl.) prvenstveno radi društveno-gospodarskog boljitka zajednice. Turističke zajednice bi trebale raditi jedinstvenu promociju cijelog područja koju bi trebala pratiti odgovarajuća turistička ponuda.

Niti jedna od turističkih zajednica ne prati broj, strukturu i aktivnosti na Moslavačkoj gori. Zbog administrativnih prepreka, ne postoji zaseban mjerač posjetitelja Moslavačke gore. U ovoj fazi ne postoji i nije oformljena javna ustanova ili neki drugi pravni oblik koji bi imao mogućnost prodaje ulaznica ili sličnu metodu praćenja broja posjetitelja. Stanje broja posjetitelja može se u ovom trenutku mjeriti jedino indirektno kroz eVisitor sustav svake od turističkih zajednica koje se nalaze na području Moslavačke gore.

Većina turističkih zajednica navodi da je poticajni faktor za razvoj turizma na Moslavačkoj gori upravo potražnja od strane posjetitelja za ponudom i aktivnostima u prirodi i na otvorenom koju je potaknula globalna pandemija. Moslavačka gora je najveći turistički poticaj i valorizaciju doživjela 2020. godine pojavom padnemije koronavirusa za vrijeme koje je boravak u zatvorenom za veće skupine ljudi bio zabranjen, isto kao i odlazak na posao i javna mjesta pa se posao obavljao od kuće. Zbog nastalih mjera, ljudi su se zaželjeli dodatnih aktivnosti i druženja u prirodi što ih je potaknulo na posjećivanje prirodnih područja. Iako je

Moslavačka gora i do tada bila posjećivana, od 2020. godine do danas svakodnevno njome planinare i bicikliraju posjetitelji koji nisu isključivo lokalno stanovništvo.

6. UTVRĐIVANJE PROBLEMATIKE I PRIJEDLOG POBOLJŠANJA POSTOJEĆE PONUDE

Prijedlog poboljšanja postojeće ponude temelji se na rezultatima provedenog istraživanja području Regionalnog parka Moslavačka gora. Primarnim i sekundarnim istraživanjima koja su provedena kroz ovaj rad, može se zaključiti koja je problematika razvoja turizma na području Regionalnog parka Moslavačka gora. S obzirom na dobivene rezultate, predložit će se određene preporuke koje bi mogle doprinijeti budućem razvoju turizma na promatranom području.

Detaljnim istraživanjem područja koje je pod određenim stupnjem zaštite, utvrđeno je da se Regionalni park Moslavačka gora dijeli na 6 administrativnih područja. Budući da se Regionalni park Moslavačka gora prostire na području dviju županija s pripadajućim gradovima i općinama na kojem su uz navedene jedinice lokalne i regionalne samouprave djeluju i dvije javne ustanove te turističke zajednice gradova, općina i županija, potrebno je ići u smjeru uspostavljanja modela jedinstvenog planiranja i upravljanja područjem, vrijednostima i turizmom. Osim spomenutih ustanova koje se odnose na županije, gradove, općine i zaštitu prirode, na istom području se nalazi i nekoliko turističkih zajednica koje također imaju mogućnost izvršavati određene aktivnosti s ciljem razvoja turizma. Osim krovnih turističkih zajednica kao što Turistička zajednica Sisačko – moslavačke županije i Turistička zajednica Bjelovarsko – bilogorske županije, na istom području se nalaze i Turistička zajednica grada Čazme, Turistička zajednica Garić grad – Berek i Štefanje, Turistička zajednica grada Kutine i Turistička zajednica grada Popovače. Sa svim spomenutim ustanovama u suradnji je i Lokalna akcijska grupa Moslavina sa sjedištem u Kutini koja ima za cilj potaknuti sve dionike na osmišljavanje aktivnosti koje doprinose razvoju područja. Ukupno je navedeno 17 ustanova koje imaju mogućnosti i ovlasti izvršavati određene planske i strateške aktivnosti na istom području.

Prema mišljenju autorice rada, ovakav način organizacije i upravljanja nije prikladan, ukoliko se žele postići određeni ciljevi i rezultati sa svrhom uspješnog razvoja turizma. Kroz rad je utvrđeno kako područje posjeduje neiskorištene potencijale u vidu prirodne i kulturne baštine, odnosno, kulturno povijesnih, geoloških, bioloških i ostalih resursa. Uporabom neiskorištenih resursa Moslavačke gore, značajno bi se doprinijelo ostvarivanju niza

ekonomskih i neekonomskih koristi koje bi kao krajnji cilj imalo podizanje standarda i kvalitete života lokalnog stanovništva cijele regije. Kako bi se turizam planski razvijao na području Regionalnog parka Moslavačka gora kao jedinstvene turističke destinacije, bilo bi preporučljivo usuglasiti jedinstvenu strategiju razvoja koja se odnosi na sve dionike, kako javne, tako i privatne, koji imaju doticaja s područjem Moslavačke gore. Osim kreiranja Strategije razvoja Regionalnog parka Moslavačka gora, prijedlog kojim bi se najučinkovitije i najkvalitetnije mogli postići željeni ciljevi razvoja je osnivanje Javne ustanove Regionalnog parka Moslavačka gora. Iako postoje mnogobrojne ustanove koje imaju određene mogućnosti na istom području, prema rezultatima istraživanja vidljivo je da to nije dovoljno. Niti jedna ustanova nema mogućnost i pravo upravljanja cijelim područjem Regionalnog parka Moslavačka gora, iako on kao takav postoji i ima svoje granice. Također, problem je i taj što niti jednoj od do sada spomenutih ustanova Regionalni park, nije primarna djelatnost, nego jedna u nizu od mogućnosti. Što znači da se nitko ne može posvetiti razvoju turizma na Moslavačkoj gori kvalitetno, potpuno i predano.

7. ZAKLJUČAK

Duga povijest koju potvrđuju ostatci zidina starih gradova skrivenih unutar moslavačkih šuma, geološki lokaliteti i gotovo netaknuta prirodna baština čine bogatu i jaku turističku atrakcijsku osnovu Regionalnog parka Moslavačka gora. Kroz detaljne opise i prikaze u tablicama ovoga rada može se zaključiti kako postoje značajni temelji na kojima se može graditi buduća turistička ponuda. Primjetno je kako Regionalni park Moslavačka gora ne bilježi turističke dolaske i aktivnosti za koje postoje mogućnosti, ali nisu iskorištene. Geografska lokacija Moslavačke gore mogla bi se ocijeniti kao vrlo dobra jer pripada Središnjoj Hrvatskoj, te nije velika udaljenost od susjednih zemalja kao što su Mađarska, Bosna i Hercegovina i Slovenija. Uz to, odlično je povezana s gradom Zagrebom koji bi za početak po mišljenju autorice rada mogao biti ciljana skupina turističkog segmenta prema geografskoj lokaciji.

Već spomenuti vrijedni lokaliteti koji se nalaze na području očuvane prirodne baštine jak su pokretač i motiv dolaska mnogobrojnih turista koji preferiraju boravak u prirodi i aktivan odmor uz zanimljive turističke atrakcije. Moslavačkoj gori nedostaje fizička povezanost turističkih atrakcija i lokaliteta te kroz priču i ponudu. Na području regije Moslavine ne postoji receptivna turistička agencija koja bi osmislila i prodala turistički paket aranžman koji bi uključivao posjete i aktivnosti na navedenom području. Također niti jedna druga turistička agencija izvan Moslavine nema kreiranu takvu ponudu. Iako je turistička – atrakcijska osnova vrijedna i značajna, prisutna je i ugostiteljska ponuda, turizam nije razvijen.

U sklopu jedinstvene i cjelovite ponude turističkih sadržaja Moslavačke gore, izgledni su potencijali razvoja aktivnog turizma koji imaju uporište u prirodnim vrijednostima. Obzirom kako već postoje određeni interesi i aktivnosti, preporuka je nastaviti raditi na poticanju planinarenja, biciklizma i jahanja. Na području Moslavačke gore nedostaje pokretač turizma, odnosno ustanova koja bi rukovodila aktivnostima i smjerom kretanja i napretka razvoja turizma. Na temelju turističko resursne osnove potrebno je pokrenuti razvoj aktivnog turizma na području Moslavačke gore jer za taj oblik turizma ima odlične predispozicije koje su neke turističke zajednice već počele koristiti, odnosno raditi na projektima koji bi ih mogli unaprijediti. Nije poželjno da se samo jedan dio područja razvija jer to onda nije cjelina i nije dostatna ponuda koja bi mogla stvoriti ozbiljne turističke proizvode koji bi doprinijeli razvoju i pokretanju cjelokupne lokalne zajednice.

8. POPIS LITERATURE

Knjige:

1. Čačić, M. (2012.): Konjički turizam, Agro Lider d.o.o., Zagreb
2. Čaplar, A. (2001.): Panonska Hrvatska, Hrvatski planinarski savez, Zagreb
3. Čaplar, A. (2008.): Planinarski vodič po Hrvatskoj, Meridijani, Zagreb
4. Džaja, A. (2020.): Srednjovjekovne utvrde Moslavine, Muzej Moslavine, Kutina
5. Kušen, E. (2002.): Turistička atrakcijska osnova, Institut za turizam, Zagreb
6. Margan, D., (2007.): Planinarski koraci, Studio publikum d.o.o., Zagreb
7. Škiljan, F. (2011.): Kulturno – historijski spomenici Moslavine i Kalničko – bilogorskog prigorja, Narodno vijeće, Zagreb
8. Vrečar – Mišćin, L., Rigo, R. (2017.): Biciklistički vodič, Mozaik Knjiga, Zagreb

Internetski izvori:

1. Plan upravljanja Regionalnim parkom Moslavačka gora, https://www.smz.hr/images/stories/okolis/2022/Prijedlog_Plana_upravljanja_regionalnog_parka_Moslavacka_gora.pdf (1.9.2022.)
2. Hrvatski geološki institut, <https://www.hgi-cgs.hr/geoloska-karta-republike-hrvatske-1300-000/> (1.9.2022.)
3. Geografija, <https://geografija.hr/moslavina-povijesno-geografsko-znacenje-i-obiljezja/> (1.9.2022.)
4. Hrvatski geološki institut, <https://www.hgi-cgs.hr/geoloska-karta-republike-hrvatske-1300-000//> (1.9.2022.)
5. Moslavačka gora, <https://sites.google.com/site/moslavackagora/pocetna> (1.9.2022.)
6. Biciklistički savez sisačko moslavačke županije, <https://bssmz.hr/bk-kutina/> (26.1.2023.)
7. BVO, <http://www.bvo.zadweb.biz.hr/pages/biljke/biljke%20-%20mirisavi%20dvolist.htm> (2.9.2022.)
8. Dantes, <https://dantes.com.hr/cikloturizam-3-vrste-biciklizma-i-definicija-cikloturizma/> (16.4.2023.)
9. HPD Garjevica Čazma, <https://hpd-garjevica.hr/povijest-drustva/> (23.1.2023.)
10. Izletnik, <https://pdizletnik.hr/jelengrad-kutina/> (23.1.2023.)

11. Javna ustanova za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode Bjelovarko – bilogorske županije, <https://www.zastita-prirode-bbz.hr/podrucja/regionalni-park-moslavacka-gora/> (1.9.2022.)
12. Konjički klub Husar, <https://kk-husar.hr/jahace-kolska-staza-cazma-lonjsko-polje/> (15.2.2023.)
13. Lonjsko polje, <https://pp-lonjsko-polje.hr/vrijednosti-parka/prirodne-vrijednosti/izvorne-pasmine/> (1.10.2022.)
14. Moslavina na kotačima, https://www.turizam-kutina.hr/Portals/0/Dokumenti/Putevi_i_staze/Moslava%C4%8Dke%20cikloturisti%C4%8Dke%20transverzale%20i%20lokalne%20rute%20opisi.pdf (26.1.2023.)
15. Turistička zajednica Grada Popovače, <https://www.tzgp.hr/vasi-domacini/smjestaj> (12.10.2022.)
16. Zaštita prirode Sisačko – moslavačke županije, <https://zastita-prirode-smz.hr/zasticena-podrucja/>, (1.10.2022.)
17. Zaštita prirode SMŽ, <https://zastita-prirode-smz.hr/zasticena-podrucja/moslavacka-gora/> (2.9.2022.)
18. BUG, <https://www.bug.hr/znanost/detaljna-digitalna-rekonstrukcija-panonskog-mora-10665> (5.9.2022.)
19. Državni hidrometeorološki zavod, https://meteo.hr/klima.php?section=klima_podaci¶m=k2_1&Godina=2021, (12.10.2022.)
20. Hrvatski restauratorski zavod, <https://www.hrz.hr/index.php/aktualno/novosti-i-obavijesti/3940-podgaric-stari-grad-garic-grad> (5.9.2022.)
21. Konjički klub Husar, <https://kk-husar.hr/o-klubu/> (15.2.2023.)
22. Krapinsko – zagorska županija, https://www.kzz.hr/str.aspx?content_id=zasticena_flora_fotogalerija&ispis=DA (2.9.2022)
23. Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja, <https://mingor.gov.hr/oministarstvu-1065/djelokrug/uprava-za-zastitu-prirode-1180/zasticena-podrucja/ostala-zasticena-podrucja/1198> (2.9.2022.)
24. Moslavina skrivena zemlja, <https://experiences.moslavina.travel/hr/products/poucna-staza-crkveni-jarak> (16.4.2023.)

25. Radio Moslavina, <http://www.radiomoslavina.hr/2022/04/dan-planet-e-zemlje-na-biciklu-u-moslavini-okupio-velik-broj-biciklista-i-rekreativaca/> (16.4.2023.)
26. Rural Escape Tours, <https://www.ruralescapetours.com/> (23.1.2023.)
27. Službene stranice grada Kutine, <https://www.kutina.hr/Vijesti/Citanje-vijesti/ArticleId/13917/oamid/1491>, (1.10.2022.)
28. Turistička zajednica Grada Čazme, <https://www.tz-cazma.hr/smjestaj/> (12.10.2022.)
29. Turistička zajednica grada Kutine, <https://www.turizam-kutina.hr/DOZIVITE/Atrakcije/Moslavacka-vinska-cesta>, (1.10.2022.)
30. Yeti, https://www.yeti.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=49&Itemid=56 (23.1.2023.)

9. POPIS ILUSTRACIJA

Popis tablica:

Tablica 1. Podjela granica Regionalnog parka Moslavačka gora.....	5
Tablica 2. Geološke značajke prostora	14
Tablica 3. Klimatska obilježja područja	15
Tablica 4. Ukupna mjesečna i godišnja količina oborina u mm.....	16
Tablica 5. Srednje mjesečne temperature zraka	16
Tablica 6. Vode.....	17
Tablica 7. Biljni svijet	18
Tablica 8. Životinjski svijet.....	20
Tablica 9. Prirodna baština	22
Tablica 10. Smještaj	23
Tablica 11. Gastronomija	24
Tablica 12. Prateći turistički sadržaji	25

Popis slika:

Slika 1. Položaj Moslavačke gore.....	2
Slika 2. Granica Regionalnog parka Moslavačka gora.....	4
Slika 3. Zvezdasti šaš i mirisavi dvolist	6
Slika 4. Panonski bazen	7
Slika 5. Kamene kugle.....	8
Slika 6. Garić grad	10
Slika 7. Jelengrad.....	11
Slika 8. Košutgrad	12
Slika 9. Pavlinski samostan Bela crkva	13
Slika 10. Jahače kolska staza "Čazma - Lonjsko polje"	34

OBRAZAC 5

IZJAVA O AUTORSTVU

Ja, Nikolina Bocij

izjavljujem da sam autor/ica završnog/diplomskog rada pod nazivom

Turističko resursna osnova kao preduvjet razvoja aktivnog turizma na području Moslavačke gore

Svojim vlastoručnim potpisom jamčim sljedeće:

- da je predani završni/diplomski rad isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu, a što pokazuju korištene bilješke i bibliografija,
- da su radovi i mišljenja drugih autora/ica, koje sam u svom radu koristio/la, jasno navedeni i označeni u tekstu te u popisu literature,
- da sam u radu poštivao/la pravila znanstvenog i akademskog rada.

Potpis studenta/ice

Nikolina Bocij

OBRAZAC 6

**ODOBRENJE ZA OBJAVLJIVANJE ZAVRŠNOG/DIPLOMSKOG RADA U
DIGITALNOM REPOZITORIJU**

Ja Nikolina Bočij

dajem odobrenje za objavljivanje mog autorskog završnog/diplomskog rada u javno dostupnom digitalnom repozitoriju Veleučilišta u Virovitici sadržanom u Dabar (Digitalni akademski arhivi i repozitoriji) te u javnoj internetskoj bazi završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice bez vremenskog ograničenja i novčane nadoknade, a u skladu s odredbama članka 58. stavka 5., odnosno članka 59. stavka 4. Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti (NN 119/22).

Potvrđujem da je za pohranu dostavljena završna verzija obranjenog i dovršenog završnog/diplomskog rada. Ovom izjavom, kao autor navedenog rada dajem odobrenje i da se moj rad, bez naknade, trajno javno objavi i besplatno učini dostupnim na sljedeći način:

- a) Rad u otvorenom pristupu
- b) Rad dostupan nakon: 22. 5. 2023. (upisati datum nakon kojeg želite da rad bude dostupan)
- c) Pristup svim korisnicima iz sustava znanosti i visokog obrazovanja RH
- d) Pristup korisnicima matične ustanove
- e) Rad nije dostupan (u slučaju potrebe dodatnog ograničavanja pristupa Vašem završnom/diplomskom radu, podnosi se pisani obrazloženi zahtjev).

Potpis studenta/ice

Nikolina Bočij

U Virovitici, 22. 5. 2023